



Kingdom of the Netherlands



Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra



WORLD BANK GROUP



Veštačenje veštaka:

Uloga sudskih veštaka u Srbiji i moguće reforme
u cilju unapređenja efikasnosti i kvaliteta pravde

Jun 2018.

Izrazi zahvalnosti

Ovaj izveštaj je finansirao Multidonatorski poverenički fond za podršku sektoru pravosuđa u Srbiji (MDTF-JSS), koji je uspostavljen uz finansijsku podršku Delegacije EU u Srbiji, Ministarstva za međunarodni razvoj Velike Britanije (DfID), Švedske agencije za međunarodnu razvojnu saradnju (SIDA), Norveške, Danske, Holandije, Slovenije, Španije i Švajcarske. Ovaj izveštaj, zajedno sa prilogima, kao i više informacija o MDTF-JSS možete naći na adresi www.mdtfjss.org.rs.

Ovaj izveštaj je izradio tim specijalista i savetnika za reformu pravosuđa Svetske banke sastavljen od Džordžije Harli (Georgia Harley, rukovodilac tima i viši specijalista za javni sektor), Srđana Svirčeva (rukovodilac tima i viši specijalista za javni sektor), Olge Šipke (glavni autor i advokat), Dušana Nikezića (rukovodilac za prikupljanje podataka) i Aleksandre Stećuk (saradnik za prikupljanje podataka). Smernice i savete tokom njegove izrade dali su Marina Matić Bošković, Miloš Marković i Branka Babović. Podršku timu je pružala Bisera Nurković (programski saradnik).

Tim Svetske banke se zahvaljuje Ministarstvu pravde Republike Srbije i sudovima širom Srbije, i to naročito Vrhovnom kasacionom sudu, Prvom osnovnom sudu u Beogradu, Privrednom sudu u Beogradu, Osnovnom sudu u Nišu, Privrednom sudu u Nišu, Osnovnom sudu u Subotici, Privrednom sudu u Subotici, Osnovnom sudu u Užicu i Privrednom sudu u Užicu na ljubaznoj saradnji i podršci koju su pružili timu Svetske banke.

Sadržaj

Izrazi zahvalnosti	3
Metodologija	1
Predgovor.....	2
Uloga sudskih veštaka	2
Rezime	3
Osnovni problemi utvrđeni istraživanjem	3
Predložene prioritete radnje	4
Pravni okvir i potrebe sudskog postupka.....	7
Uloga sudskih veštaka u sudskim postupcima u Srbiji: Ključni problemi utvrđeni istraživanjem	10
Predmet veštačenja i potreba za njim	10
Veštačenje ne bi trebalo da se odnosi na pravna pitanja.....	10
Kada bi trebalo odrediti veštačenje?.....	11
Lica koja obavljaju poslove veštačenja	15
Fizička i pravna lica kao veštaci.....	15
Dostupnost struke veštaka	16
Stručnost sudskih veštaka	17
Broj veštaka angažovanih u jednom sudskom postupku	17
Određivanje sudskih veštaka	19
Prijem u profesiju veštaka	19
Odabir veštaka tokom sudskog postupka od strane suda / stranaka	20
Kvalitet veštačenja i kriterijumi za izradu nalaza i mišljenja veštaka	22
Poštovanje rokova i praćenje rada veštaka u toku sudskog postupka	24
Dužnost podnošenja nalaza i mišljenja u predviđenom roku.....	24
Rokovi za procesne radnje relevantne za pribavljanje nalaza i mišljenja veštaka	25
Obaveza veštaka da vrati spis predmeta u sud.....	27
Nagrada za rad veštaka.....	28
Mogućnosti za sankcionisanje veštaka zbog kršenja svojih obaveza i odgovornosti.....	29
Preporuke i dalji koraci	31
Uvođenje obuke radi unapređenja kvaliteta rada sudskih veštaka i efikasnosti sudskih postupaka	31
Usklađivanje broja sudskih veštaka sa stvarnim potrebama za veštačenjem	33
Jačanje odgovornosti sudskih veštaka	34
Rešavanje pitanja vezanih za nagradu veštaka.....	35
Tabela 1 – Pregled preporuka	35

Metodologija

1. U ovom Izveštaju su predstavljeni nalazi analiza uloge sudskih veštaka u Srbiji koja je sprovedena u dve faze.
2. Prva faza je podrazumevala analizu dokumentacije i propisa dostupnih javnosti u cilju ispitivanja statusa veštaka i drugih pitanja od značaja za predmet istraživanja. U ovoj fazi je održano i oko 20 neformalnih razgovora sa advokatima parničarima, sudijama i veštacima. Svrha analize bila je istraživanje uticaja rada sudskih veštaka na efikasnost i kvalitet sudskih postupaka kao i mogućnosti unapređenja. Razmatrani su pitanja: prijem u profesiju veštaka, izbor, nagrada za rad, stručnost i obuka sudskih veštaka, kao i kvalitet veštačenja i sankcije u slučaju nesavesnog postupanja i nepoštovanja procesnih odredbi kojima se uređuje rad sudskog veštaka u toku sudskog postupka. Na osnovu nalaza izrađene su preporuke za poboljšanje kvaliteta i efikasnosti sudskih postupaka.
3. U drugoj fazi je analizirana primena propisa u praksi, i to u osam sudova širom Srbije, odnosno četiri privredna i četiri osnovna suda. Istraživanje je sprovedeno u privrednim i osnovnim sudovima u Beogradu (Prvi osnovni sud u Beogradu), Nišu, Subotici i Užicu. Ovakva geografska pokrivenost obezbedila je odgovarajuću zastupljenost svih regiona, pri čemu su obuhvaćeni manji, srednji i veliki gradovi i područja nadležnosti sva četiri Apelaciona suda.
4. Tokom analize primene propisa u praksi podaci su prikupljeni na dva načina. Kao prvo, korišćeni su upitnici koje je pripremila Svetska banka i koje su popunjavali predstavnici sudova. Ove informacije su obuhvatale statističke podatke na nivou celog suda o broju predmeta u kojima su angažovani sudski veštaci, ukupnom iznosu naknade za njihov rad, broju angažovanih sudskih veštaka i slično. Upitnik korišćen za ovaj vid analize priložen je uz ovaj Izveštaj kao Prilog 1.¹ Drugi način prikupljanja podataka bila je analiza slučajnog uzorka pravnosnažno okončanih predmeta iz svakog suda. Ovaj način prikupljanja podataka je sproveo tim Svetske banke radi identifikacije problema koje nije bilo moguće prepoznati primenom bilo koje druge metode. U tom smislu, prikupljeni su statistički podaci o trajanju izrade nalaza i mišljenja veštaka, odlaganja ročišta iz razloga vezanih za rad veštaka, itd. Takođe su evidentirani i primeri sudske prakse. Upitnici korišćeni za ovaj vid analize priloženi su uz ovaj Izveštaj kao Prilog 2. Tim Svetske banke analizirao je ukupno 445 predmeta. Slučajni uzorak je konstruisan tako da sadrži različite vrste sporova, uključujući radne, porodične, parnične i krivične postupke pred osnovnim sudovima i parnične postupke i privredne prestupe pred privrednim sudovima. Statistički podaci su prikupljeni za 2015, 2016. i 2017. godinu.

¹ Upitnik je dostupan samo na srpskom jeziku.

Predgovor

Uloga sudskih veštaka

5. Utvrđivanje činjeničnog stanja predstavlja osnovu svakog sudskog postupka; sudski veštaci igraju ključnu ulogu u situacijama kada treba utvrditi činjenice iz stručnih oblasti i analizirati složena pitanja. Evropska komisija za efikasnost pravde (CEPEJ) je donela Smernice o ulozi sudskih veštaka u sudskim postupcima u državama članicama Saveta Evrope (u daljem tekstu: „Smernice CEPEJ-a“).² Smernice CEPEJ-a predstavljaju skup najboljih praksi o radu sudskih veštaka i odnose se na pitanja poput predmeta nalaza i mišljenja veštaka, lica koja obavljaju poslove veštačenja i njihov izbor, prava i obaveze veštaka, itd.³

6. Uz korišćenje analitičkog okvira datog u Smernicama CEPEJ-a, ovaj Izveštaj za cilj ima da utvrdi da li i kako rad sudskih veštaka u Srbiji dovodi do problema za stranke i sudove u toku postupka. U Izveštaju se, kao prvo, daje pregled postojećeg pravnog okvira kojim se uređuje status sudskih veštaka u Srbiji i postupak u toku suđenja u okviru koga se reguliše rad veštaka. Zatim se navode ključna pitanja i problemi prepoznati kao relevantni za Srbiju. Uz pozivanje na statističke podatke, u ovom Izveštaju se nastoji da se empirijskim putem potvrde nalazi i precizno ukaže na glavne razloge za postojanje problema. Konačno, u Izveštaju se predstavljaju i preporuke za otklanjanje utvrđenih problema, pri čemu se slede rešenja iz Smernica CEPEJ-a i Vodiča za dobre prakse sudskog veštačenja u parničnim postupcima u Evropskoj uniji (u daljem tekstu: „Vodič EGLE“).

² Smernice CEPEJ-a se mogu naći na adresi https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/textes/Guidelines_en.pdf.

³ Vodič EGLE se može naći na adresi <https://experts-institute.eu/wp-content/uploads/2018/03/2016-01-07-eeee-guide-to-good-practices-egle-en-brochure.pdf>. Za više informacija o sudskim veštacima videti i: *Civil-law expert reports in the EU: national rules and practices published by the Policy Department: Citizens' Rights and Constitutional Affairs* [Sudsko veštačenje u parničnom postupku u EU: Nacionalna pravila i prakse], dostupno na adresi [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/519211/IPOL_IDA\(2015\)519211_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/IDAN/2015/519211/IPOL_IDA(2015)519211_EN.pdf), kao i *CEPEJ Study on the role of experts in judicial systems of the Council of Europe Member States* [Studija CEPEJ-a o ulozi sudskih veštaka u pravosuđu država članica Saveta Evrope], dostupno na adresi https://static1.squarespace.com/static/534f89eee4b0aedbe40ae270/t/558a6d15e4b0dfba0a2afcc8/1435135253774/3rev_2014_CEPEJ-GT-QUAL_RoleExperts_en.pdf.

Rezime

Osnovni problemi utvrđeni istraživanjem

7. Sudovi neprestano iznova angažuju iskusne sudske veštace koji su stoga preopterećeni poslom. Zbog tog značajnog opterećenja predmetima veštaci kasne sa izradom nalaza i mišljenja i tako uzrokuju kašnjenja u sudskim postupcima.

8. Novi i manje iskusni sudski veštaci ne poseduju znanja o potrebama sudskih postupaka, tako da su njihovi nalazi i mišljenja lošijeg kvaliteta i sudije izbegavaju da ih angažuju. Pošto im se ne pružaju prilike da se pojavljuju pred sudom, nemaju mogućnost da steknu potrebno iskustvo, te ostaju u začaranom krugu gde su angažovani retko ili čak nikad.

9. Sudovi su preopterećeni predmetima u kojima je tuženi država (odnosno organizacija osnovana od strane države) koja ne koristi svoja procesna ovlašćenja, ne predlaže dokaze niti gradi kvalitetnu odbranu. Sudovi, da bi doneli odluke na štetu takvog tuženog, često određuju izvođenje dokaza veštačenjem čak i u situacijama kada je izvođenje ovog dokaza suvišno. Pored toga, **većina ovih predmeta ne bi ni trebalo da stigne do suda, već je trebalo da ih sporazumno reši nadležno pravobranilaštvo/pravna služba pre suđenja** (kao što je slučaj, primera radi, sa tužbama za naknadu štete kod ujeta pasa litalica).

10. Za sudske veštace ne postoje ni obuka niti ispiti, a nije propisana ni obaveza stalnog stručnog usavršavanja, što sve negativno utiče na kvalitet nalaza i mišljenja veštaka.

11. Prijem u profesiju sudskih veštaka ne odgovara stvarnim zahtevima sudova, a Registar veštaka se ne ažurira redovno. Stoga nominalno postoji previše veštaka, ali se, **u praksi, javlja ozbiljan nedostatak kvalitetnih veštaka za potrebe dokazivanja u sudskom postupku.**

12. **Na osnovu prikupljenih statističkih podataka nije bilo moguće potvrditi opšti utisak da se veštačenja koriste isuviše često.** Kada se posmatra angažovanje sudskih veštaka u građanskim i privrednim sporovima, krivičnom postupku i privrednim prestupima, sudski veštaci se pojavljuju u proseku u samo oko 13,5% slučajeva.

13. **Sudije ne koriste ovlašćenja koji su im po zakonu dostupna radi upravljanja radom sudskih veštaka i obezbeđivanja neometanog održavanja suđenja.** Ročišta se često odlažu, a sudski postupci prolongiraju zbog kašnjenja sudskih veštaka ili stranaka. Naime, **sudski veštak u proseku u svakom drugom razmotrenom slučaju prekorači rok.**

14. Sudije se ustežu da sankcionišu iskusne sudske veštace sa kojima redovno sarađuju. Pored toga, Ministarstvo pravde ne prati rad sudskih veštaka i u praksi ne razrešava veštace zbog neurednog, nesavesnog ili nestručnog veštačenja. Mehanizmi za kontrolu rada sudskih veštaka postoje na papiru, ali se ne primenjuju u praksi.

15. Zadatak veštaka je vrlo često nejasno određen. Zadatak je često suviše širok i nedovoljno precizan. Sudije treba da koriste svoja procesna ovlašćenja kako bi zadatak veštaka bio preciznije određen. Sudije treba da budu bolje obučene za analizu dostavljenih nalaza i mišljenja veštaka.

16. Postojeća pravila o nagradi sudskih veštaka se ne primenjuju u praksi. Iznos nagrade zavisi od toga koliko sudija smatra da je prikladno platiti nalaz veštaka.

Predložene prioritetne radnje

Uvođenje obuke radi unapređenja kvaliteta rada sudskih veštaka i efikasnosti sudskih postupaka

17. Organizovati obuku za sudske veštake. Edukacija sudskih veštaka trebalo bi da podrazumeva obuku o potrebama sudskog postupka i obuku o metodologiji izrade nalaza i mišljenja za potrebe suda. Edukaciju bi trebalo da sprovodi Pravosudna akademija. Sudski veštaci bi trebalo da budu dužni da polažu stručni ispit i stalno se stručno usavršavaju. Obukom i unapređenjem rada svih sudskih veštaka otkloniće se prednost koju iskusniji sudski veštaci uživaju nad onima koji su ređe angažovani.

18. Omogućiti sudskim veštacima da angažuju pripravnike, a nakon toga sankcionisati često angažovane veštake za prekoračenje rokova. Zakonom bi trebalo urediti ulogu pripravnika/pomoćnika veštaka u toku postupka, čime bi se često angažovanim sudskim veštacima omogućilo da imaju kvalifikovanu stručnu podršku. Tako bi se na duži rok u profesiju veštaka uveo i novi kvalifikovani kadar. Kada često angažovani sudski veštaci dobiju pristup odgovarajućoj podršci za obavljanje svojih poslova, preopterećenost predmetima ne predstavlja prihvatljiv izgovor za kašnjenje, te je tada potrebno uvesti redovnu praksu kašnjenje u slučaju kašnjenja.

19. Unaprediti obuku sudija. Sudije bi trebalo obučiti da analiziraju one tipove nalaza i mišljenja veštaka koja često koriste, kao i to kako veštacima da daju bolja uputstva i koordiniraju njihovim radom u toku suđenja. Edukaciju sudija bi trebalo da sprovodi Pravosudna akademija, i to uz primenu metoda komplementarnih onima koje se koriste za obučavanje sudskih veštaka.

Aktivnost i nosilac sprovođenja aktivnosti:

Ministarstvo pravde

Izrada izmena i dopuna Zakona o sudskim veštacima kojima bi se propisalo sledeće:

- obavezna obuka sudskih veštaka pre prijema u profesiju
- obavezni stručni ispit za sudske veštake pre prijema u profesiju
- obavezno stalno stručno usavršavanje sudskih veštaka
- institucionalizacija sudskih veštaka-pripravnika, saradnika i pomoćnika i definisanje njihovih prava i dužnosti u toku i van postupka

Pravosudna akademija

- organizacija obuke za sudske veštake, sudije i tužioce

20. Trebalo bi formirati komisije ili druge službe za rešavanje sporova pri državnim organima, fondovima, javnim preduzećima i drugim državnim telima koje bi trebalo da budu prva instanca za sve tužbe za naknadu štete iste sadržine podnete protiv ovih državnih tela. Pred sudovima bi trebalo da se vode postupci samo u onim stvarima u kojima učešće suda obezbeđuje dodatnu vrednost i troškovno je opravdano. **Trebalo bi pažljivo pratiti rad ovih službi za rešavanje sporova i nadležnih pravobranilaštava/relevantnih pravnih službi.**

21. Sudovi viših instanci bi trebalo kroz svoju praksu da podrže prvostepene sudove u primeni procesnih pravila kao što su pravila o teretu dokazivanja i odlučivanja na štetu strane koja ne predloži dokaze (bilo da je reč o tuženom - državi ili ne). Ne bi trebalo određivati izvođenje dokaza veštačenjem tamo gde to nije neophodno. Procesnim zakonima bi trebalo ograničiti broj sudskih veštaka koji se u toku suđenja mogu pozvati da veštače jedno pitanje.

Aktivnost i nosilac sprovođenja aktivnosti:

Sudovi viših instanci

- razvoj sudske prakse kojom bi se prvostepeni sudovi podržali u odbijanju nepotrebnih veštačenja

Vrhovni kasacioni sud

- razmotriti usvajanje pravnog shvatanja kojim bi se razjasnili slučajevi u kojima je korišćenje nalaza i mišljenja veštaka kao dokaza prihvatljivo, a kada takve dokazne predloge ne bi trebalo usvojiti

Ministarstvo pravde

- saradnja sa drugim državnim organima, i to naročito: (i) Ministarstvom privrede, Sektorom za kontrolu i nadzor nad radom javnih preduzeća; (ii) lokalnim samoupravama (kroz npr. Stalnu konferenciju gradova i opština); i (iii) pravobranilaštvima, radi osnivanja komisija koje bi proaktivno nastojale da reše sporove vansudskim putem; aktivno bi se pratile stope uspeha nadležnih pravobranilaštava / pravnih službi u sudskim sporovima
- izrada izmena i dopuna Zakona o parničnom postupku i Zakonika o krivičnom postupku radi ograničenja broja veštaka koji se u toku postupka mogu odrediti da veštače isti predmet veštačenja

Usklađivanje broja sudskih veštaka sa stvarnim potrebama za veštačenjem

22. Zakon o sudskim veštacima bi trebalo izmeniti tako da se broj veštaka uskladi sa stvarnim potrebama za veštačenjem. Registar veštaka bi trebalo redovno ažurirati i upisivati veštake, a sudovi bi trebalo da imaju značajniju ulogu u odlučivanju o imenovanju veštaka i njihovom razrešenju.

23. Treba propisati jasna pravila o kriterijumima koje javna tužilaštva koriste za izbor sudskih veštaka za potrebe sudskih postupaka.

Aktivnost i nosilac sprovođenja aktivnosti:

Ministarstvo pravde

Izrada izmena i dopuna Zakona o sudskim veštacima kojima bi se propisalo sledeće:

- objavljivanje redovnih javnih poziva za imenovanje sudskih veštaka
- redovno ažuriranje Registra veštaka (npr. kroz uvođenje obaveze obnavljanja imenovanja)
- obavezu objavljivanja javnih poziva za imenovanje sudskih veštaka na zahtev višestepenih sudova

Javna tužilaštva

- donošenje pravila o kriterijumima za izbor sudskih veštaka za svaki konkretni predmet
- donošenje akata kojima bi se propisala obaveza urednog vođenja spisa predmeta u predistražnom postupku

Jačanje odgovornosti sudskih veštaka

24. Sudovi bi trebalo da kvalitetnije prate rad sudskih veštaka. Trebalo bi primenjivati jednostavne metode za upravljanje tokom sudskog postupka u cilju unapređenja efikasnosti i jačanja odgovornosti sudskih veštaka, kao, primera radi, (i) u rešenju kojim se određuje veštačenje navesti tačan datum za podnošenje nalaza i mišljenja veštaka; (ii) češći uvid u spise predmeta izvan ročišta radi praćenja blagovremenog izvršenja svi procesnih radnji; (iii) praćenje poštovanja rokova i prihvatljivosti opravdanja za njihovo prekoračenje; (iv) zakazivanje ročišta tako da između njih protekne dovoljno vremena za sve neophodne radnje; i (v) dostavljanje sudskim veštacima samo pojedinih dokumenata iz spisa predmeta (i to elektronskim putem).

25. Sudovi i stranke bi trebalo da dobiju veća ovlašćenja za praćenje rada sudskih veštaka i njihovo sankcionisanje. Sudovi bi trebalo da dobiju ovlašćenja za pokretanje postupka protiv sudskog veštaka ili čak za njegovo razrešenje. Zakonom o sudskim veštacima bi strankama u postupku trebalo jasno omogućiti i definisati procese prijave zloupotrebe od strane sudskih veštaka svim odgovarajućim organima.

Aktivnost i nosilac sprovođenja aktivnosti:

Ministarstvo pravde

Izraditi izmene i dopune Zakona o sudskim veštacima kojima bi se propisalo sledeće

- nadležnost suda za pokretanje i vođenje postupka protiv sudskog veštaka ili čak i njegovo razrešenje
- pravo stranaka u postupku na prijavu zloupotreba sudskih veštaka svim nadležnim organima i način na koji se to čini
- jasno definisanje prava na podnošenje tužbe za naknadu štete protiv sudskog veštaka kao i načina na koji se to čini

Pravosudna akademija

- uvođenje tehnika upravljanja tokom sudskog postupka u plan i program obuke sudija i tužilaca

Sudovi (Predsednici sudova)

- organizacija rada upravnika pisarnica sudova tako da se omogući dostavljanje dokumentacije sudskim veštacima u elektronskom obliku
- organizacija rada zaposlenih u sudovima tako da im se omogući da vrše uvid u spise predmeta izvan ročišta i upozoravaju sudije na moguća kašnjenja

26. Pošto veštak podnese svoj nalaz i mišljenje, sudija bi trebalo da bez odlaganja naloži isplatu naknade veštaku. Pošto je po podnošenju nalaza i mišljenja novac već dostupan na računu depozita suda, ne postoji razlog za odlaganje isplate veštacima. Sudije i stranke bi trebalo da unapred traže procenu troškova i nagrade za angažovanje veštaka i tako razreše moguće nesporazume o naknadi pre izrade nalaza i mišljenja.

Aktivnost i nosilac sprovođenja aktivnosti:

Ministarstvo pravde

Izrada izmena i dopuna Pravilnika o naknadi troškova da bi se detaljnije uredili:

- precizni rokovi za plaćanje veštaka
- postupak za podnošenje zahteva veštaka za isplatu naknade troškova i nagrade za rad
- kriterijumi pod kojima sudije razmatraju zahteve veštaka za isplatu naknade troškova i nagrade za rad
- pravo na ulaganje prigovora na dodeljeni iznos nagrade i troškova

Pravni okvir i tok sudskog postupka

27. Vlada Srbije prepoznala je značaj sudskih veštaka, te je tako Strategijom reforme pravosuđa predviđeno unapređenje obuke, stručnosti i odgovornosti sudskih veštaka. Među strateškim smernicama utvrđenim Nacionalnom strategijom reforme pravosuđa za period od 2013. do 2018. godine (u daljem tekstu: „Strategija“), dalje razrađenom kroz Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije reforme pravosuđa za period od 2013. do 2018. godine (u daljem tekstu: „Akcioni plan“) su predviđene izmene i dopune Zakona o sudskim veštacima (u daljem tekstu: „ZSV“) radi uvođenja novih kriterijuma za imenovanje sudskih veštaka. Tim izmenama bi trebalo da budu unapređeni profesionalnost, stručnost i odgovornost sudskih veštaka. Pored toga, Strategijom i Akcionim planom predviđeno je uvođenje transparentnih mehanizama radi unapređenja obuke i poboljšanja stručnosti i odgovornosti sudskih veštaka.⁴

28. Zakonom o sudskim veštacima uređena su statusna pitanja vezana za rad sudskih veštaka, uključujući postupak imenovanja i razrešenja te prava i obaveze sudskih veštaka:

- Imenovanje:** ZSV-om je propisano da Ministarstvo pravde imenuje sudske veštake i upisuje ih u Registar sudskih veštaka.⁵ Postupak imenovanja podrazumeva sledeće korake: (i) prvostepeni sudovi obaveštavaju Ministarstvo pravde o postojanju potrebe za veštacima; (ii) kada Ministarstvo pravde utvrdi postojanje potrebe za veštacima za određene oblasti veštačenja, objavljuje javni poziv za imenovanje.⁶ Da bi bili imenovani, veštaci moraju da

⁴ Strategija je dostupna na adresi <https://www.mpravde.gov.rs/files/Nacionalna-Strategija-reforme-pravosudja-za-period-2013.-2018.-godine.pdf>. Akcioni plan je dostupan na adresi <https://www.mpravde.gov.rs/tekst/2963/akcioni-plan-za-sprovođenje-strategije.php>.

⁵ ZSV je dostupan na adresi https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_sudskim_veštacima.html. Nadležnost Ministarstva pravde za imenovanje sudskih veštaka i njihov upis u registar uređena je članovima 4 i 16 ZSV-a.

⁶ Član 11 ZSV-a. Videti i <https://www.mpravde.gov.rs/obavestjenje/4906/javni-poziv-za-imenovanje-sudskih-vestaka.php>.

imaju najmanje pet godina radnog iskustva i visoko obrazovanje stečeno na studijama drugog stepena.⁷ Za imenovanje se ne polaže stručni ispit.

- b. **Razrešenje:** Veštak se može razrešiti na zahtev suda ili stranke u postupku; taj zahtev se podnosi Ministarstvu pravde. Ministarstvo može da razreši veštaka, između ostalog, ako veštak neuredno, nesavesno ili nestručno obavlja veštačenje.⁸ Veštak neuredno i nesavesno obavlja veštačenje ako odbija da veštači, ne odaziva se na pozive suda i ne obavlja veštačenje u roku. Veštak nestručno obavlja veštačenje ako daje nepotpune, nejasne, protivrečne ili netačne nalaze.⁹
- c. **Prava i obaveze veštaka:** Veštak može biti kako pravno tako i fizičko lice. Veštak ima pravo na naknadu troškova i pravo na nagradu za rad, kao i dužnost da veštačenje obavlja savesno, stručno i nepristrasno i čuva tajnost podataka.¹⁰

Zakonom o sudskim veštacima ne propisuje se stalno stručno usavršavanje ili drugi vid obuke veštaka, niti se osniva komora ili drugo udruženje koje bi moglo biti mesto za okupljanje i stručno usavršavanje sudskih veštaka.

29. Uloga sudskih veštaka u sudskom postupku uređena je Zakonom o parničnom postupku (ZPP) i Zakonom o krivičnom postupku (ZKP).¹¹ Među osnovnim odredbama kojima je uređena uloga sudskih veštaka u sudskom postupku su:

- a. **Angažovanje i odabir sudskog veštaka u sudskom postupku:** U skladu sa ZPP-om, stranke mogu da predlože izvođenje dokaza veštačenjem. Stranka je dužna da naznači predmet veštačenja, a može da predloži i određeno lice za veštaka. Sud odlučuje o ovim predlozima. Ovaj pristup se donekle razlikuje od onoga propisanog ZKP-om, kojim se sudu odnosno javnom tužiocu daje pravo da jednostrano odredi veštačenje.¹² U skladu i sa ZPP-om i ZKP-om, sudski veštaci određuju se sa spiska stalnih veštaka suda, a van tog spiska samo u izuzetnim okolnostima.
- b. **Broj sudskih veštaka:** I ZPP-om i ZKP-om je propisano da veštačenje, po pravilu, vrši jedan veštak. Pa ipak, za složena veštačenja mogu se odrediti dva veštaka ili više njih. Nema ograničenja u pogledu broja veštaka koji se mogu odrediti.¹³
- c. **Poštovanje rokova u sudskim postupcima:** U skladu sa ZKP-om, sud može kazniti veštaka ako se ne odazove pozivu ili ako uskrati veštačenje bez opravdanog razloga. Slične odredbe postoje i u ZPP-u. Samo na zahtev stranke sud može rešenjem da naloži veštaku da naknadi troškove koje je

⁷ Član 6 ZSV-a. Treba napomenuti da se drugi uslovi za imenovanje odnose na ispunjenost opštih uslova za rad u državnim organima, stručno znanje i praktična iskustva u određenoj oblasti veštačenja i dostojnost za obavljanje poslova veštačenja. Izuzetno, za veštaka može biti imenovano lice koje ima najmanje završenu srednju školu ako za određenu oblast veštačenja nema dovoljno veštaka sa stečenim visokim obrazovanjem.

⁸ Član 18 ZSV-a.

⁹ Član 19 ZSV-a.

¹⁰ Deo V ZSV-a.

¹¹ ZKP je dostupan na adresi https://www.paragraf.rs/propisi/zakonik_o_krivicnom_postupku.html, a ZPP se može naći na adresi https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_parnicnom_postupku.html.

¹² Na osnovu člana 262 ZPP-a, sud može da odredi izvođenje dokaza veštačenjem po službenoj dužnosti, ako je to propisano zakonom. Videti i član 117 ZKP-a.

¹³ Član 264 ZPP-a; član 114 ZKP-a.

prouzrokovao svojim neopravdanim izostankom ili neopravdanim odbijanjem da vrši veštačenje.¹⁴

- d. **Rokovi za podnošenje nalaza i mišljenja:** U parničnom postupku, rok za podnošenje nalaza i mišljenja ne može biti duži od 60 dana; veštak je dužan da svoj pisani nalaz i mišljenje podnese sudu najkasnije 15 dana pre ročišta. Zakonikom o krivičnom postupku nisu propisani rokovi, mada je propisano da naredba o veštačenju sadrži rok za podnošenje nalaza i mišljenja.¹⁵
- e. **Izjašnjavanje o dostavljenom nalazu i mišljenju i sukob interesa:** Kako u parničnom tako i u krivičnom postupku, stranke imaju pravo da se izjasne o nalazu i mišljenju sudskog veštaka i dostave primedbe u pisanom obliku. Propisane su i uobičajene odredbe o sukobu interesa.
- f. **Naknada troškova i nagrada za rad:** Sudski veštaci se plaćaju iz predujma stranaka položenog na depozit suda. Sud u parničnom postupku može da odlučuje i bez izvođenja dokaza veštačenjem ako stranka ne položi predujam.

30. Naknada troškova i nagrada za rad sudskih veštaka uređene su Pravilnikom o naknadi troškova u sudskim postupcima (u daljem tekstu: „Pravilnik o naknadi troškova“).¹⁶ Pravilnikom o naknadi troškova propisuju se vrste troškova koji se nadoknađuju sudskim veštacima i utvrđuje način obračuna nagrade za rad veštaka. Ta nagrada se obračunava tako što se osnovica za obračun nagrade deli brojem radnih časova u mesecu koji je prethodio veštačenju, pa se tako dobijen iznos množi brojem časova koji su bili neophodni za veštačenje; osnovica je dvostruki iznos prosečne mesečne zarade po zaposlenom u Republici Srbiji.

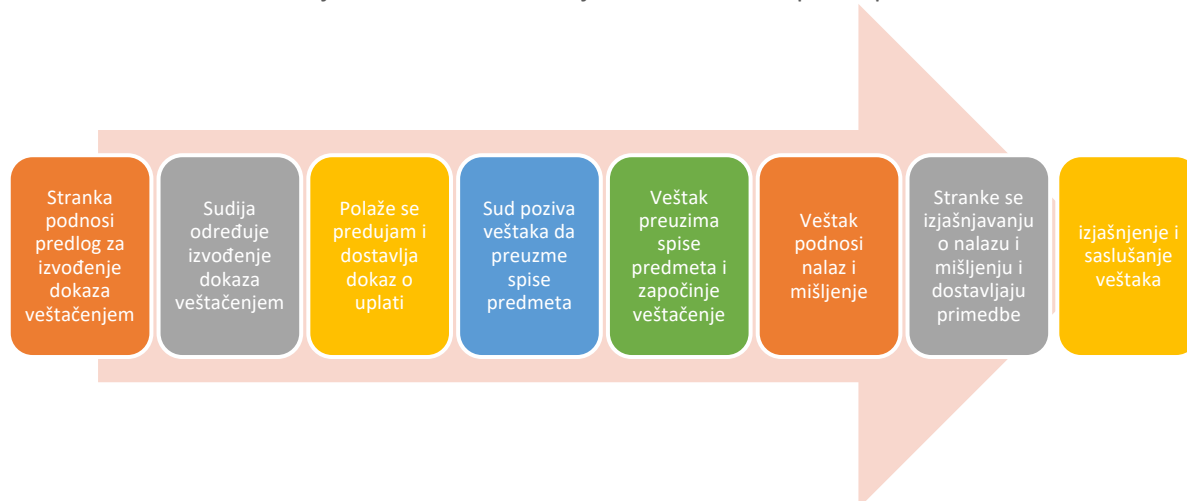
31. U toku sudskog postupka potrebno je sprovesti više radnji da bi se odredilo izvođenje dokaza veštačenjem. Na sledećem grafikonu prikazan je tok veštačenja u sudskom postupku u skladu sa ZPP-om, pri čemu se pretpostavlja da sud postupa na redovan način i u redovnim okolnostima. Između pojedinih prikazanih koraka mogu biti potrebne dodatne radnje, različite stranke mogu podneti međusobno suprotstavljene predloge za izvođenje dokaza veštačenjem, veštak može da uskrati veštačenje, te može biti podneto više primedbi na nalaz i mišljenje veštaka ili može biti zakazano ili odloženo više ročišta i sl.

¹⁴ Član 267 ZPP-a; član 115 ZKP-a.

¹⁵ Članovi 269 i 270 ZPP-a; član 118 ZKP-a.

¹⁶ Pravilnik je dostupan na adresi https://aks.org.rs/aks/wp-content/uploads/2016/02/pravilnik_o_naknadi_troškova_u_sudskom_postupku.doc.

Primer 1 – Tok izvođenja dokaza veštačenjem u sudskom postupku



Uloga sudskih veštaka u sudskim postupcima u Srbiji: Ključni problemi utvrđeni istraživanjem

32. Sistematizacijom nalaza analize propisa kao i analize primene propisa u praksi, ovim Izveštajem se razmatra rad sudskih veštaka u sledećim tematskim oblastima: (i) predmet veštačenja i potreba za njim; (ii) lica koja obavljaju poslove veštačenja; (iii) određivanje veštaka; (iv) kvalitet veštačenja; (v) rokovi i praćenje rada veštaka u sudskim postupcima; (vi) nagrada za rad veštaka i (vii) mogućnosti za sankcionisanje veštaka. Ova struktura se zasniva na temama analiziranim u okviru Smernica CEPEJ-a i Uporedne studije Svetske banke o sudskim veštacima¹⁷ i prilagođena je temama relevantnim za Srbiju.

Predmet veštačenja i potreba za njim

Veštačenje ne bi trebalo da se odnosi na pravna pitanja

33. Sudovi u Srbiji neretko određuju veštačenje radi dobijanja mišljenja o pravnim pitanjima. I ZPP-om i u ZKP-om je jasno propisano da sud izvodi dokaz veštačenjem samo radi utvrđivanja ili razjašnjenja neke činjenice,¹⁸ što je u skladu sa međunarodno priznatim uputstvima o angažovanja veštaka.¹⁹ Međutim, na osnovu informacija koje su nam pružile sudije i veštaci, čini se da se u Srbiji sudije neretko od veštaka traže tumačenja pravnih pitanja. Primera radi, veštaci često daju mišljenje o postojanju pravnog osnova za potraživanje ili o dospelost duga.

¹⁷ Komparativna analiza sudskih veštaka u postupcima, Svetska Banka, 30 Jun 2018

¹⁸ Član 259 ZPP-a; član 113 ZKP-a.

¹⁹ Videti stav 18 Smernica CEPEJ-a i stav 2, tačka 2 Vodiča EGLE.

Sud nalaže veštaku da podnese nalaz i mišljenje **o tome da li su radnici uposleni na građevini dužni da se pridržavaju propisa o zaštiti na radu.**

Jedan osnovni sud je veštaku u krivičnom postupku – inženjeru građevinske struke – naložio da utvrdi, a na osnovu postojećih dokaza u spisima ove krivičnopravne stvari, (i) da li je postavljena skela urađena u skladu sa važećim propisima, (ii) **da li su radnici uposleni na građevini dužni da se pridržavaju propisa o zaštiti na radu.**

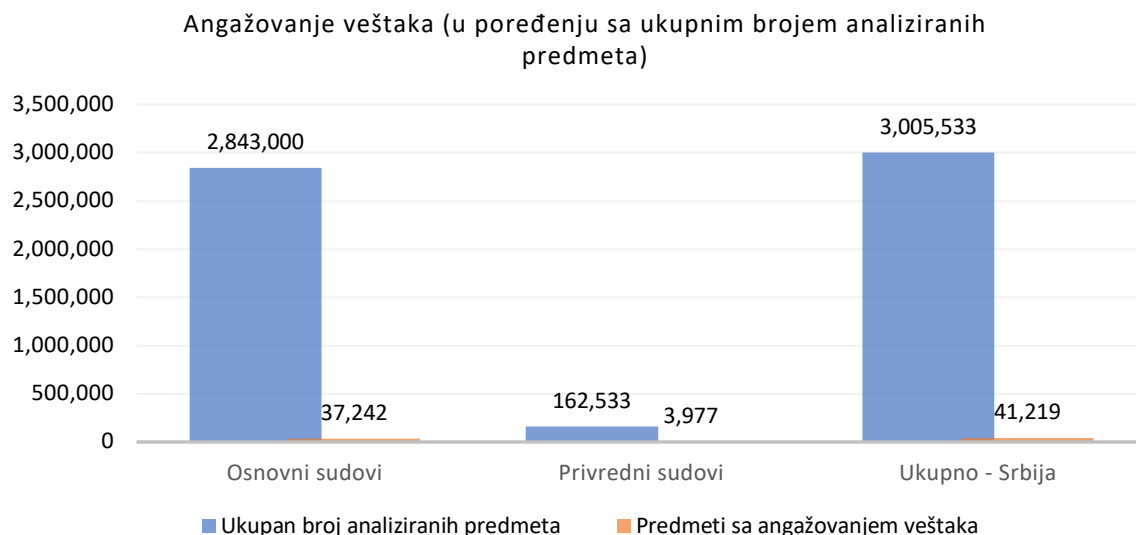
Kada bi trebalo odrediti veštačenje?

34. Široko je rasprostranjeno mišljenje da se izvođenje dokaza veštačenjem određuje češće nego što je neophodno i da se sudovi prekomerno pouzdaju u rad veštaka. I ZPP-om i ZKP-om je propisano da se izvođenje dokaza veštačenjem određuje samo ako sud ne raspolaže potrebnim stručnim znanjem.²⁰ Pa ipak, čini se da se sudovi pouzdaju u nalaze i mišljenja veštaka čak i u slučajevima kada oni nisu naročito korisni za sudski postupak. Prema Funkcionalnoj analizi pravosuđa u Srbiji (u daljem tekstu: „Funkcionalna analiza“) koju je sproveo Multidonatorski poverenički fond za podršku sektoru pravosuđa u Srbiji (MTDF), sudije se prekomerno pouzdaju u sudske veštake. Prema Funkcionalnoj analizi, među sudijama postoji bojazan da apelacioni sudovi neće podržati odluku sudije prvostepenog suda ako ona nije potkrepljena nalazom i mišljenjem veštaka.²¹ Isti stav naveli su tokom intervjua sa ispitanicima i advokati parničari i sudije prvostepenih sudova.

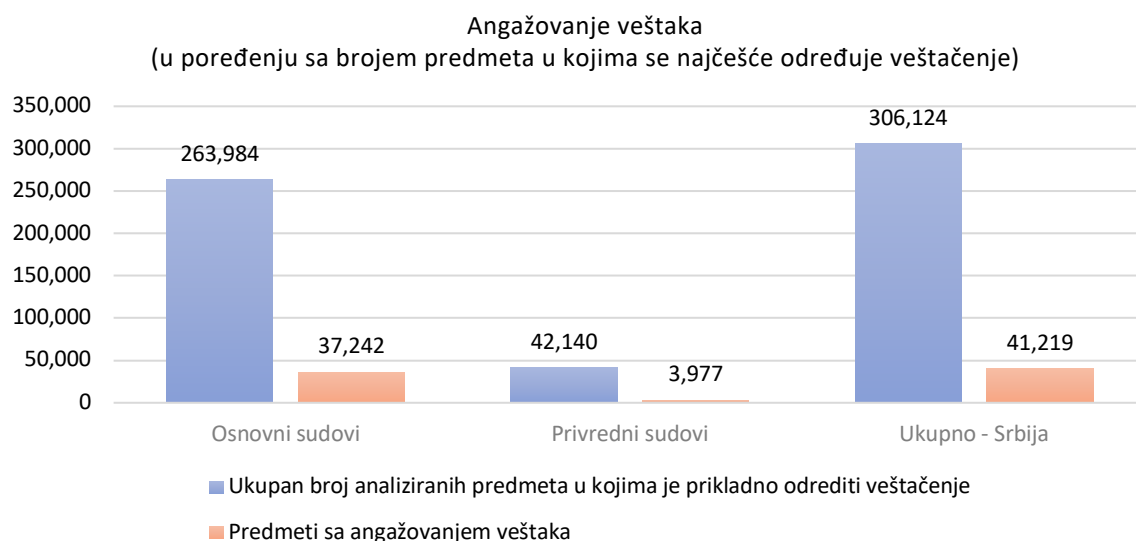
35. Prikupljeni statistički podaci, međutim, ne potvrđuju opšte mišljenje da se izvođenje dokaza veštačenjem određuje isuviše često. Prema ovim podacima, veštaci su tokom 2015. i 2016. godine angažovani u 41.219 postupaka pred osam osnovnih i privrednih sudova u Srbiji obuhvaćenih istraživanjem, što u proseku predstavlja tek 1,4% ukupnog broja predmeta pred tim sudovima.

²⁰ Član 259 ZPP-a; član 113 ZKP-a.

²¹ Videti stranu 114 Funkcionalne analize pravosuđa u Srbiji koju je sproveo MTDF, dostupno na adresi http://www.vk.sud.rs/sites/default/files/attachments/Funkcionalna%20analiza%20pravosudja%20u%20Srbiji_0.pdf.

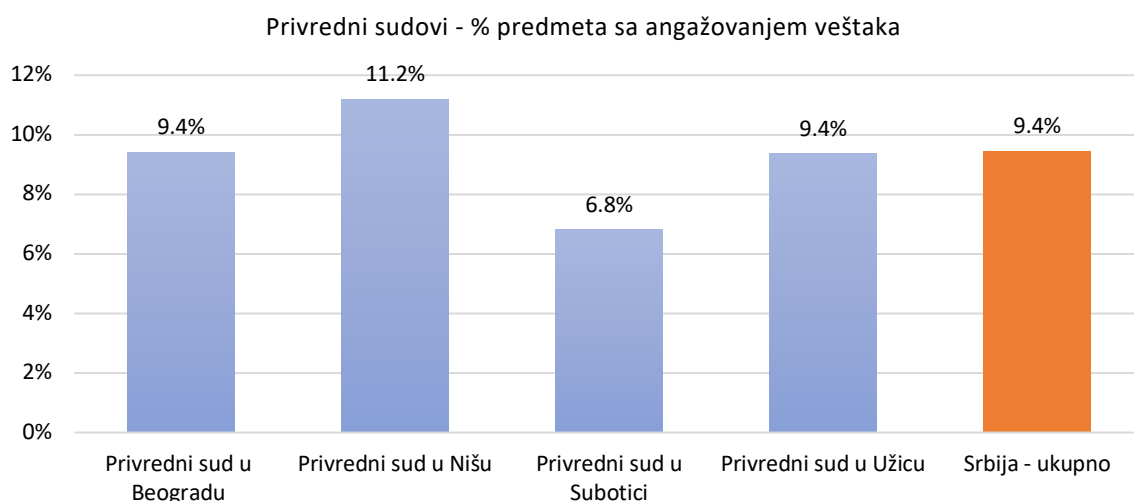
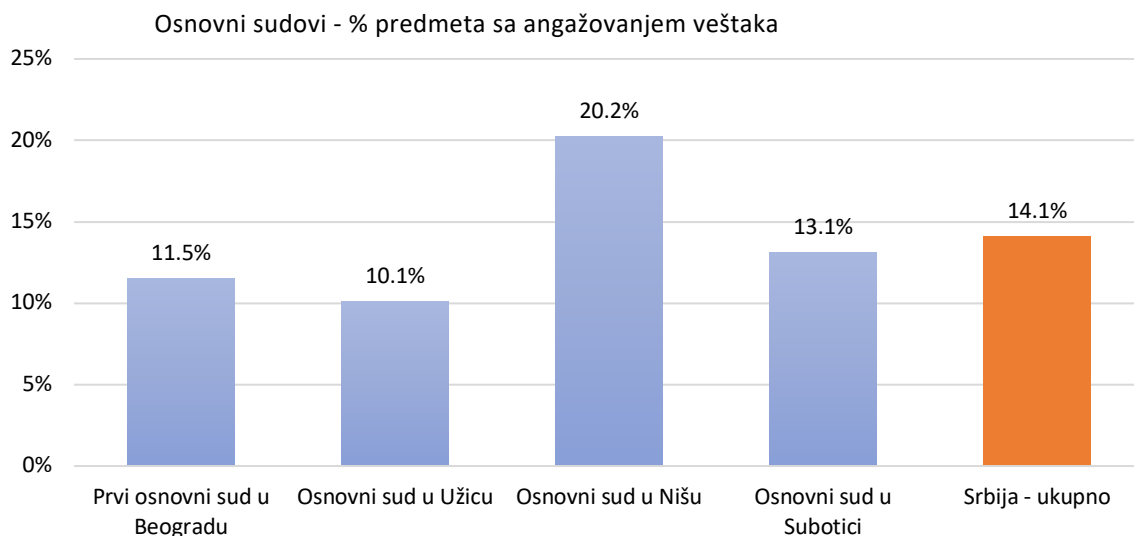


36. Ako analiziramo građanske i privredne sporove, krivični postupak i privredne prestupe,²² veštaci se u proseku javljaju u tek oko 13,5% ovakvih predmeta. Zbog prirode samih postupaka u nekim od vrstama postupaka se ne određuje izvođenje dokaza veštačenjem (primera radi, u većini izvršnih postupaka). Imajući ovo u vidu je analizirana učestalost angažovanja veštaka u postupcima u kojima je prikladno odrediti veštačenje. Konkretno, ako se (i) broj predmeta u kojima su angažovani veštaci uporedi sa (ii) brojem parničnih, radnih i porodičnih sporova i krivičnih postupaka pred osnovnim sudovima odnosno brojem parničnih postupaka i privrednih prestupa pred privrednim sudovima, statistički podaci navode da su veštaci angažovani **u proseku u tek 13,5% svih takvih predmeta.** U daljem tekstu su predstavljeni odgovarajući statistički podaci.



Ako osnovne i privredne sudove posmatramo odvojeno, nalazi su sledeći:

²² Ovo su vrste postupaka u kojima se najčešće angažuju veštaci.



Dok se procenat predmeta u kojima su angažovani veštaci pred osnovnim sudovima kreće od 10,1% u Užicu do 20,2% u Nišu, u privrednim sudovima on se kreće od 6,8% u Subotici do 11,2% u Nišu.²³ Veštačenja češće određuju osnovni nego privredni sudovi.

37. Stav da se veštačenje određuje isuviše često može biti posledica prekomernog angažovanja veštaka u takozvanim „tipskim“ predmetima. Predmeti koje sudovi kolokvijalno nazivaju „tipskim“ su oni u kojima više stranaka ima veoma slične ili identične zahteve i u kojima je tužena strana najčešće država, lokalna samouprava, javno preduzeće ili fond zdravstvenog osiguranja. Klasični tipski predmeti su tužbe za naknadu štete zbog ujeda pasa lutalica, radni sporovi za isplatu naknade zarade za smenski rad ili noćni rad (naročito protiv „Železnica Srbije“), naknada štete zbog preplaćenih cena vrtića (protiv lokalnih samouprava), sporovi vezani za iznos penzije, itd. Čini se da postoji ogroman broj takvih predmeta, pri čemu se veštačenje redovno određuje za skoro sve tipske predmete. Međutim, veštačenje je u ovim predmetima suvišno iz dva razloga. Kao prvo, ti predmeti ne bi ni trebalo

²³ Nije bilo moguće objasniti ovako rasprostranjeno angažovanje veštaka pred sudovima u Nišu.

da dospeju pred sud, već bi ih trebalo rešavati van suda. Ipak, nadležna pravobranilaštva odnosno pravne službe nemaju interesa ili kapaciteta da reše ove predmete van suda. Po ovim tužbama se vode postupci, a država (odnosno organizacija osnovana od strane države) ih neminovno gubi uz visoke troškove postupka za državu i sudove. Kao drugo, nalazi i mišljenja veštaka se u tim predmetima koriste kao zamena za dokaze odbrane koje javni pravobranioци ne predlažu. U nedostatku odbrane, sudije određuju izvođenje dokaza veštačenjem umesto da primene procesna pravila kao što su pravila o teretu dokazivanja i odlučivanja na štetu strane koja ne predloži odgovarajuće dokaze.²⁴

²⁴ Primera radi, u stavu 6.1 Vodiča EGLE jasno se navodi da „veštak i sudija moraju da se postaraju da troškovi veštačenja ostanu srazmerni vrednosti spora“.

Tipski predmet – Tužba za naknadu štete usled ujeda psa litalice

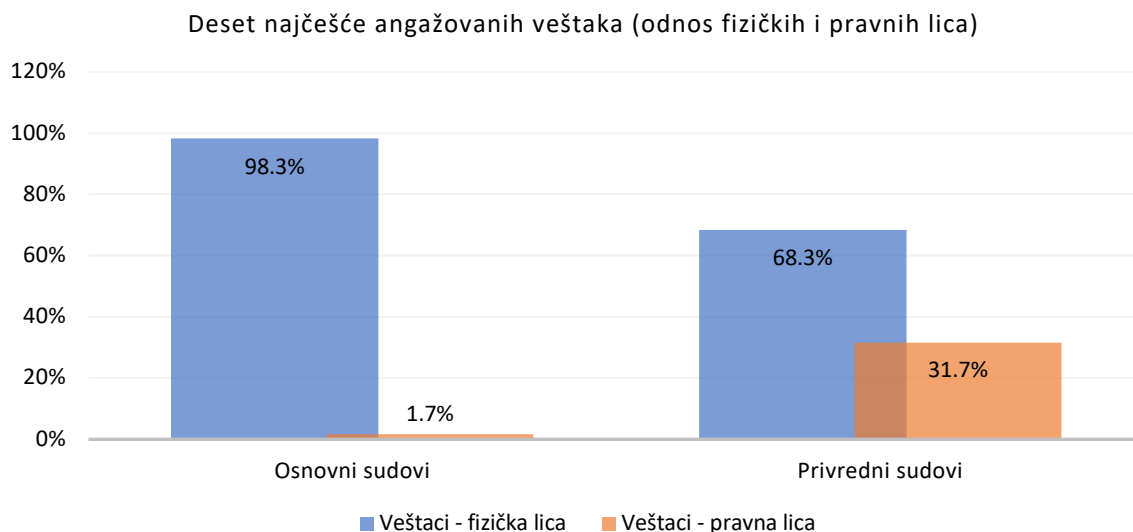
Da bi odlučio po tužbi protiv lokalne samouprave za naknadu štete usled ujeda psa litalice, sud zakaže u velikom broju slučajeva i četiri ročišta i izvodi dokaze veštačenjem od strane dva veštaka. Jedan je veštak medicinske struke koji ceni stepen telesne povrede, a drugi psihijatar koji utvrđuje pretrpljeni duševni bol i strah u trenutku kada je došlo do ujeda. Ova dva veštaka se angažuju kako bi se konačno utvrdio iznos naknade štete.

Presuda se donosi najčešće u roku od dve godine. Skoro je izvesno da će tužilac dobiti spor. Najčešće se dosuđuje naknada štete u iznosu ne većem od 100.000 dinara (oko 850 evra). Ukupni sudski troškovi su veći od vrednosti spora ili su u najboljem slučaju slični. Tuženom se nalaže da plati sve sudske troškove.

Lica koja obavljaju poslove veštačenja

Fizička i pravna lica kao veštaci

38. ZSV-om je propisano da veštaci mogu biti kako fizička tako i pravna lica, ali se češće određuju veštaci koji su fizička lica. Ministarstvo pravde vodi Registar veštaka i Registar pravnih lica koja obavljaju poslove veštačenja. Ovim zakonom je pravnom licu omogućeno da obavlja poslove veštačenja ako su u njemu zaposlena lica upisana u Registar veštaka. Pa ipak, iz statističkih podataka se vidi da se, u praksi, veoma mali broj pravnih lica angažuje za poslove veštačenja. Ova praksa je naročito izražena u osnovnim sudovima, gde su svih deset najčešće angažovanih veštaka fizička lica, dok su u proseku u analiziranim privrednim sudovima fizička lica preko 68% deset najčešće angažovanih veštaka.



39. Veštaci ne angažuju pripravnike ili drugo stručno pomoćno osoblje. Prema Smernicama CEPEJ-a, veštaci bi trebalo da imaju pravo da angažuju pomoćno osoblje,²⁵ dok ZSV-om ovo pitanje nije uređeno, postojeća praksa je naizgled da veštaci rade sami. Sudski veštaci su u intervjuima za potrebe ovog Izveštaja naveli da sudski veštaci ne angažuju pomoćno osoblje, čak i u slučajevima u kojima su oni registrovali preduzetničku radnju. Oni oklevaju da to učine pošto se ni ZSV-om ni ZPP-om niti ZKP-om ne pružaju nikakve smernice o ulozi ili pravima pomoćnog osoblja sudskih veštaka. Treba napomenuti (kako će biti dodatno pojašnjeno i u daljem tekstu) da su brojni sudski veštaci preopterećeni poslom i imali bi koristi od angažovanja stručnog pomoćnog osoblja.

Dostupnost struke veštaka

40. Sudije ukazuju na nedostatak kvalitetnih veštaka, i to naročito u određenim oblastima veštačenja. U pojedinim regionima i područjima nadležnosti pojedinih sudova ne postoji dovoljno veštaka. Primera radi, sudije Osnovnog suda u Subotici primećuju da na području nadležnosti ovog suda nedostaju kvalitetni veštaci u više oblasti veštačenja, zbog čega se često pozivaju veštaci iz Novog Sada. Usled visokih putnih troškova, stranke oklevaju da angažuju veštake, što dovodi do problema u toku sudskog postupka i komplikuje proces za sve učesnike u sudskom postupku. Veštaci iz Beograda takođe navode da su prinuđeni da putuju kako bi zadovoljili potrebe sudova iz čitave zemlje. Takođe u Srbiji nedostaju veštaci grafološke struke i za grafološke veštake se određuju, po svemu sudeći, stručnjaci različitih profesija.

²⁵ Stav 25 Smernica CEPEJ-a.

Jedan od privrednih sudova obuhvaćenih analizom nema dostupne veštacke informacione tehnologije

U jednom predmetu pred privrednim sudom tužilac se protivi ličnosti veštaka kojeg je predložio tuženi i predložio imenovanje drugog veštaka. Sud je utvrdio da na području nadležnog Višeg suda²⁶ nema registrovanih veštaka za informacione tehnologije i pozvao veštaka iz Beograda da obavi veštačenje. Veštak iz Beograda je morao da putuje preko pet sati da bi prisustvovao ročištu i preuzeo spise predmeta odnosno ostvario uvid u njih. To je dovelo do kašnjenja i uvećanih sudskih troškova.

Stručnost sudskih veštaka

41. Za sudske veštacke ne postoji obuka, ne polaže se stručni ispit za prijem u profesiju i ne postoji obaveza stalnog stručnog usavršavanja, što negativno utiče na kvalitet i efikasnost veštačenja i transparentnost odabira veštaka. ZSV-om propisani su uslovi za obavljanje poslova veštačenja²⁷ kojima bi trebalo da se obezbedi da sudski veštaci poseduju odgovarajuća stručna znanja u trenutku imenovanja. Međutim, ta stručna znanja se ne proveravaju niti se proverava usavršavanje tih znanja. Novoimenovani veštaci nemaju ni znanja o potrebama sudskog postupka niti mogućnosti da ih nauče, osim kroz praksu. To dovodi do problema u toku sudskog postupka i sužava krug veštaka koje sudovi žele da angažuju. Sudski veštaci koji poznaju potrebe sudskih postupaka angažuju se češće i samim tim su opterećeniji poslom, što uzrokuje kašnjenja. Istovremeno, drugi veštaci imaju manje prilika da se pojavljuju pred sudovima, pa samim tim i manje mogućnosti za učenje iz iskustva, te ostaju u začaranom krugu gde su angažovani retko ili čak nikad. Sve to stvara utisak o nedovoljnoj transparentnosti u izboru sudskih veštaka u postupcima, jer se pojedini veštaci neprekidno angažuju, a drugi ne.

Broj veštaka angažovanih u jednom sudskom postupku

42. Zakonom se ne propisuje maksimalni broj veštaka koji se mogu odrediti za veštačenje određenog pitanja. Prema Smernicama CEPEJ-a, angažovanje prevelikog broja veštaka u jednom postupku dovodi do preopterećenja postupka i neefikasnosti.²⁸ I ZPP-om i ZKP-om je sudu data mogućnost da odredi koliko god je veštaka potrebno u jednom postupku.²⁹ Ako dva veštaka podnesu suprotstavljene nalaze i mišljenja, sud ima pravo da naloži superveštačenje radi analize tih suprotstavljenih nalaza i mišljenja. Čak i posle ovog trećeg veštačenja, sudovi i dalje imaju pravo da određuju nove veštacke koji će opet iznova veštačiti o istoj stvari.³⁰

²⁶ Veštaci se u Republici Srbiji imenuju za područja viših sudova. Registar veštaka se može naći na internet stranici Ministarstva pravde na adresi <https://www.mpravde.gov.rs/court-experts.php>.

²⁷ Član 6 ZSV-a.

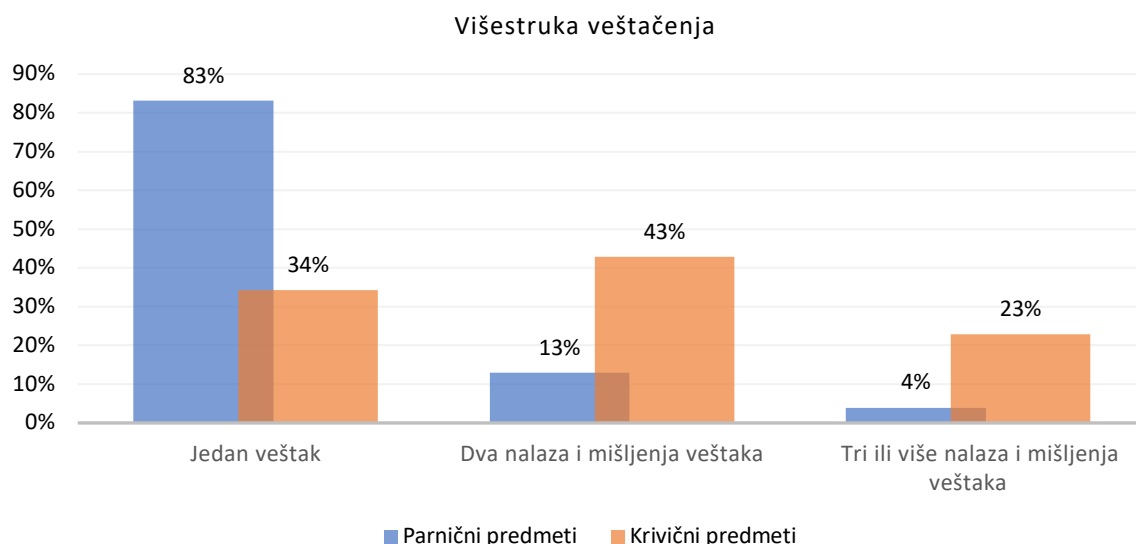
²⁸ U Smernicama CEPEJ-a primećuje se da bi „broj određenih veštaka trebalo da ostane u razumnim okvirima i ne postane prevelik kako bi se izbegle nejasnoće i nepotrebna složenost. Njega bi trebalo ograničiti na određeni broj koji zavisi od složenosti i hitnosti pitanja koje se razmatra. Taj broj bi trebalo da definiše sud ili bi ga trebalo utvrditi zakonom“. Detaljnije informacije mogu se naći u paragrafu 28 Smernica CEPEJ-a.

²⁹ Član 264 ZPP-a; član 114 ZKP-a.

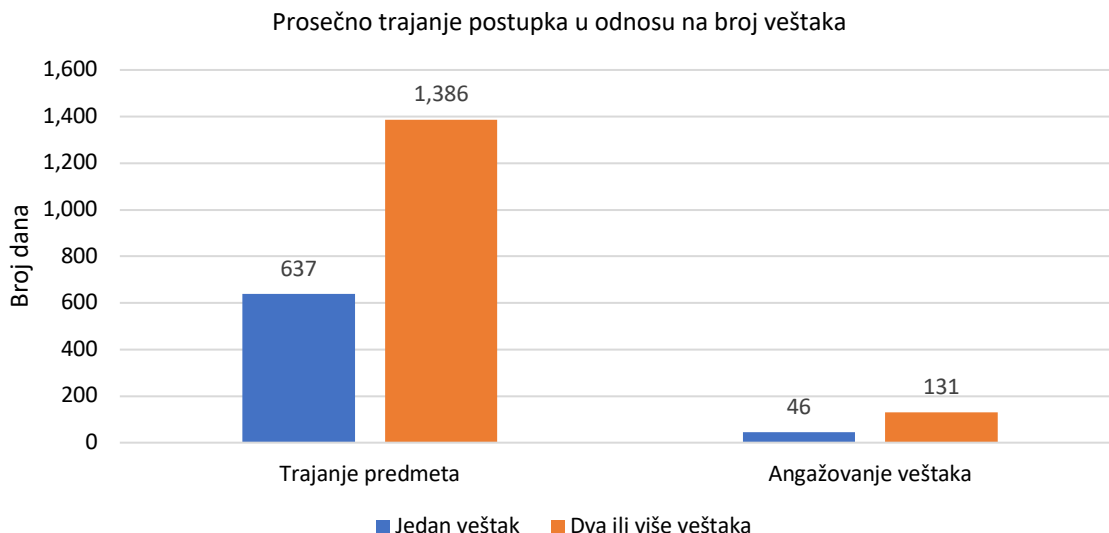
³⁰ Član 271 ZPP-a; član 124 ZKP-a.

43. Advokati krivičari tvrde da se u krivičnim postupcima veoma često određuje veći broj veštaka. U neformalnim razgovorima sa advokatima krivičarima je navedeno da se neretko više puta određuje izvođenje dokaza veštačenjem. Ako imaju primedbe na nalaz i mišljenje prvog veštaka – ili čak samo da provere taj nalaz i mišljenje – stranke zahtevaju angažovanje novih veštaka ili angažuju stručne savetnike. Tako se često dešava da se za potrebe jednog krivičnog postupka podnose tri ili više nalaza i mišljenja veštaka, što produžava trajanje postupka i preopterećuje sud.

44. Analizom statističkih podataka je potvrđena percepcija da se u krivičnim predmetima obično angažuje više veštaka. Analizira parničnih i krivičnih predmeta u kojima su podneti nalazi i mišljenja (i) jednog, (ii) dva i (iii) tri ili više veštaka ukazuju na to da angažovanje samo jednog veštaka češća pojava u parničnim predmetima, dok je u krivičnim predmetima učestalije angažovanje više veštaka. Dole su prikazani odgovarajući statistički podaci. Treba napomenuti da ovi podaci ne obuhvataju nalaz i mišljenje koje nije odredio sud već je nalaz podnela stranka (stručni savetnik).



45. Broj veštačenja koji se izvodi u postupku utiče na trajanje postupka. Statistički podaci pokazuju da angažovanje većeg broja veštaka na istom predmetu opterećuje sudski postupak i produžava njegovo trajanje. U daljem tekstu je predstavljeno prosečno trajanje predmeta sa jednim veštakom odnosno dva ili više njih.



46. Izmene procesnih zakona kojima je uveden institut stručnih savetnika nisu doprinele efikasnosti, ali jeste za posledicu imalo poboljšanje kvaliteta veštačenja. Izmenama ZKP-a iz 2011. godine, koje su stupile na snagu 2013. godine, strankama je omogućeno da u toku postupka podnose mišljenja stručnih savetnika. Prema navodima sudija i veštaka, ova mogućnost nije dovela do veće efikasnosti suđenja. Naprotiv, angažovanje stručnih savetnika obično usporava tok postupka jer druge stranke u tom slučaju dostavljaju nalaze i mišljenja svojih veštaka, a određuje se i veštačenje radi usaglašavanja nalaza stručnih savetnika. Pa ipak, veštaci smatraju da je time unapređen kvalitet njihovog rada jer u tim slučajevima osećaju pritisak zbog dodatne analize njihovog veštačenja koju će sprovesti stručni savetnik suprotne strane.

Imenovanje sudskih veštaka

Prijem u profesiju veštaka

47. Mehanizam propisan ZSV-om za prijem veštaka u ovu profesiju dovodi do nedostatka kvalifikovanih veštaka. Prema ZSV-u, prvostepeni sudovi obaveštavaju Ministarstvo pravde o postojanju potrebe za veštacima u određenoj oblasti veštačenja. Pa ipak, Ministarstvo pravde nije dužno da postupi po tom obaveštenju. Ministarstvo pravde po sopstvenom nahođenju objavljuje javni poziv za imenovanje sudskih veštaka u određenoj oblasti veštačenja.³¹ Ovaj način prijema u profesiju dovodi do nesklada između potreba za veštacima koje identifikuju sudovi i njihovog imenovanja od strane Ministarstva pravde, a nije u skladu ni sa Smernicama CEPEJ-a.³²

48. ZSV-om nije propisano redovno objavljivanje javnih poziva za imenovanje veštaka. Prema podacima na internet stranici Ministarstva pravde, poslednji javni poziv za prijem u profesiju objavljen je 2014. godine³³ i od tada nije bilo nijednog novog poziva, niti je javni poziv otvoren u trenutku pisanja ovog Izveštaja. Istovremeno, sudovi su u toku ove analize

³¹ Član 11 ZSV-a.

³² Videti deo 3.2.1. Smernica CEPEJ-a, kao i stav 3, tačka 12 Vodiča EGLE.

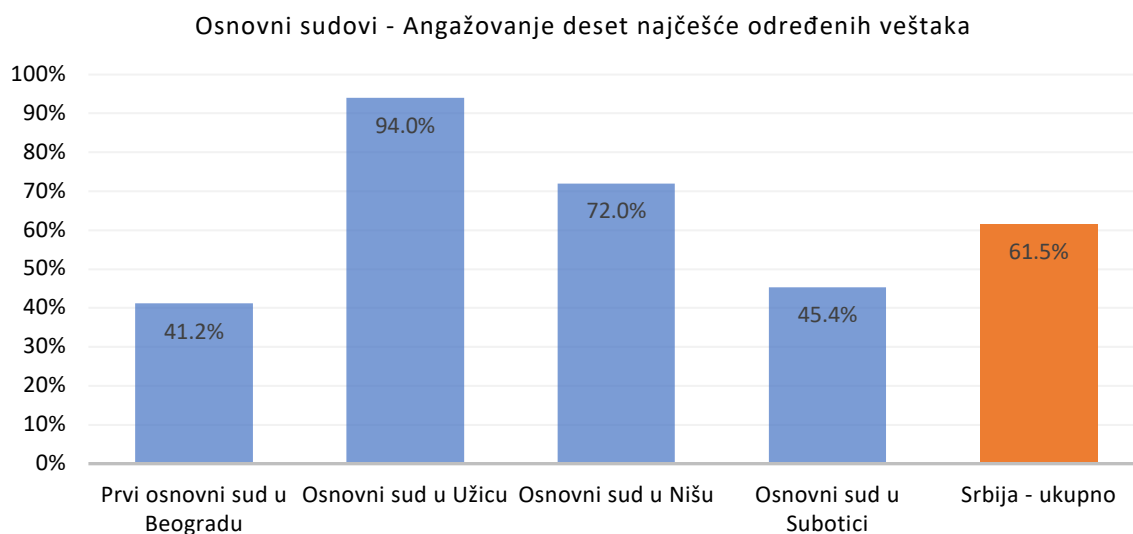
³³ Videti <https://www.mpravde.gov.rs/obavestenje/4906/javni-poziv-za-imenovanje-sudskih-vestaka.php>.

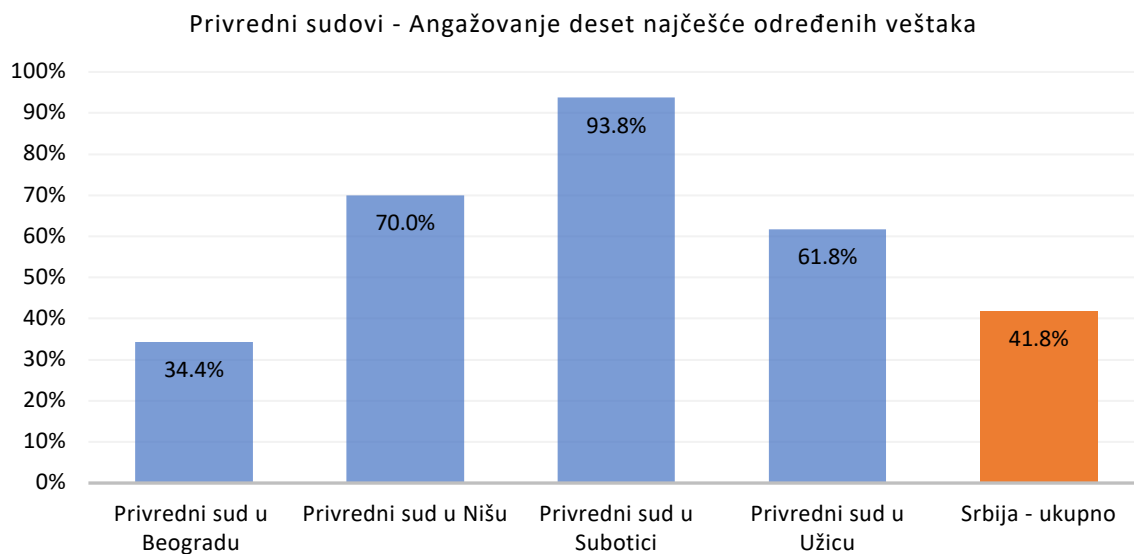
naveli da je primetan nedostatak veštaka u pojedinim oblastima veštačenja (videti tačku 40 u gornjem tekstu).

49. Registar veštaka nije ažuran. ZSV-om nije propisana obaveza redovnog ažuriranja Registra, te je tako u Registar trenutno upisan broj od čak preko 6800 sudskih veštaka. Ovaj veliki broj veštaka je možda razlog zašto Ministarstvo pravde okleva da imenuje nove veštake. Međutim, u toku intervjua sa različitim grupama ispitanika za potrebe ovog istraživanja ukazano je da Registar veštaka nije ažuran. Pojedini veštaci su aktivni i preopterećeni poslom, dok su drugi napustili profesiju, ali nisu brisani iz registra. Takođe, vremenom, potrebe za veštacima u određenim oblastima veštačenja se menjaju što sadašnji Registar veštaka ne odražava.

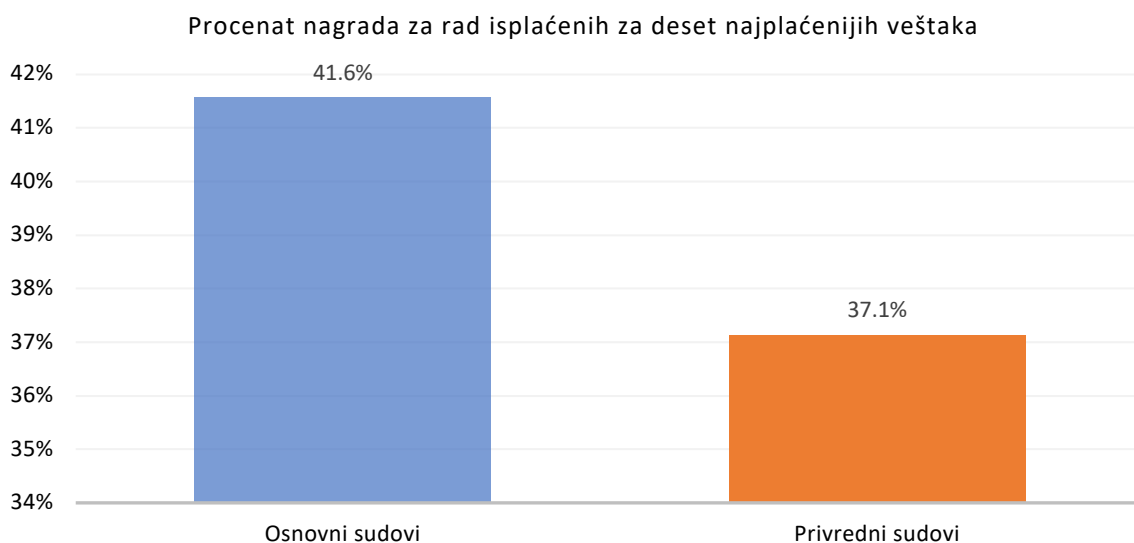
Odabir veštaka tokom sudskog postupka od strane suda / stranaka

50. Pojedini veštaci se angažuju daleko češće nego ostali. Kroz neformalne razgovore sa veštacima, advokatima i sudijama utvrđeno je da stranke češće predlažu odnosno sudovi češće određuju pojedine veštake. To je i potvrđeno statističkim podacima prikupljenim iz sudova. U analiziranim osnovnim sudovima, deset najčešće određenih veštaka angažovano je u **čak 61,5%** svih predmeta u kojima je određeno izvođenje dokaza veštačenjem. U manjim sudovima, kao što su Osnovni sud u Užicu ili Privredni sud u Subotici, istih deset najčešće određenih veštaka angažovano je u **94%** svih predmeta.





Na intenzivno angažovanje pojedinih sudskih veštaka ukazuju i podaci o naknadama koje su isplaćene za desetoro najplaćenijih veštaka.



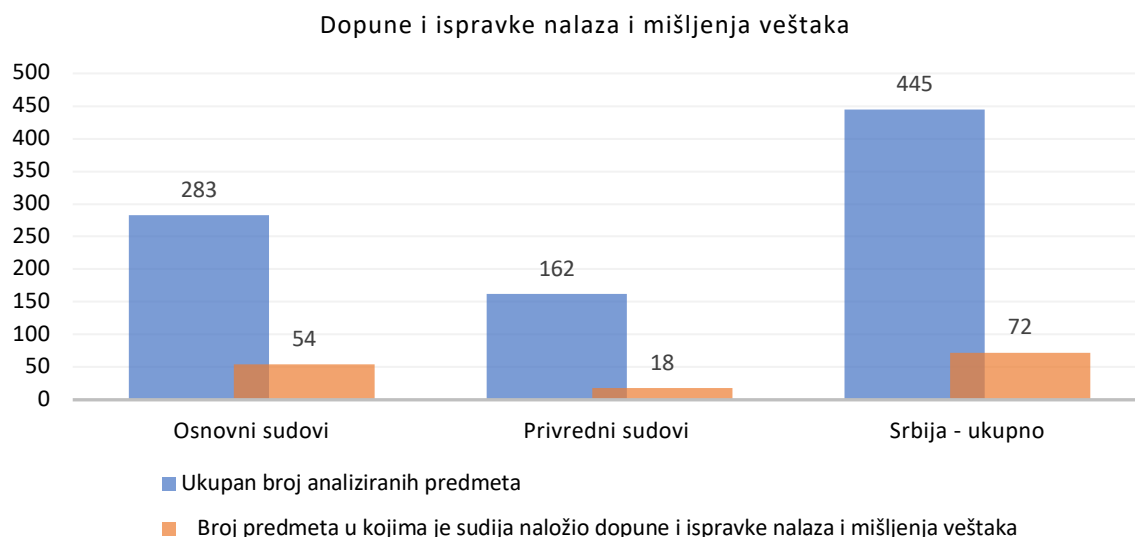
51. Kvalitetniji rad pojedinih sudskih veštaka dovodi do njihovog čestog angažovanja. Sudovi i stranke češće biraju određene veštake ne zbog neadekvatnih pravila za odabir ili pristrasnosti, već, po svemu sudeći, zbog njihovog kvalitetnijeg rada. U neformalnim razgovorima sa sudijama, advokatima i veštacima utvrđeno je da se angažovanjem iskusnog veštaka koji dobro poznaje potrebe postupka omogućava adekvatno utvrđivanje činjenica i osigurava da presude ne budu ukinute po žalbi. Zbog toga, i sudovi i stranke oklevaju da angažuju nepoznate ili neiskusne veštake. Opet, kao što je napred već pomenuto, takvim postupanjem se dovodi do kašnjenja i umanjuju efikasnost i transparentnost.

52. Ne postoje jasna pravila za određivanje veštaka od strane javnih tužilaštava. Advokati krivičari navode da ne postoje transparentna pravila za određivanje veštaka od strane tužilaštava u krivičnim postupcima, što potvrđuju i sami veštaci. Ovo je naročito

značajno za predistražni postupak, jer su prema ZKP-u javni tužioci nadležni za pozivanje i određivanje veštaka. Analizom nije bilo moguće utvrditi da postoje pravila po kojima javni tužioci određuju veštaka u predistražnom postupku. Pregledom slučajnog uzorka predmeta u sudovima je takođe utvrđeno da se u predistražnom postupku određivanje veštaka, praćenje njihovog rada i poštovanje rokova ne evidentira uredno, kao i da u tom smislu nedostaje transparentnosti i jasna procedura.

Kvalitet veštačenja i kriterijumi za izradu nalaza i mišljenja veštaka

53. Podneti nalazi i mišljenja veštaka podložni su izmenama, statistički podaci pokazuju da postoji značajan broj naloga za dopunu odnosno ispravku nalaza i mišljenja. Sudije su naložile dopunu odnosno ispravku nalaza i mišljenja veštaka u 16% analiziranih predmeta. Dopune nalaza i mišljenja veštaka češće su pred osnovnim nego pred privrednim sudovima.



54. Zadatak veštaka je često nejasan ili čak pogrešan, što utiče na sadržinu nalaza i mišljenja. Sudije veštacima često daju nejasne, preširoko postavljene ili čak pogrešne zadatke ili ne kontrolišu adekvatno podnete nalaze i mišljenja. Široko je rasprostranjena praksa traženja od sudskog veštaka da pregleda ceo spis predmeta ili da da mišljenje o verodostojnosti izjave svedoka.³⁴

³⁴ Primera radi, u Vodiču EGLE navodi se da „zadatak mora biti definisan što je preciznije moguće i naročito prilagođen rešavanju predmetnog spora“.

Primer 5 – Problemi sa zadacima koje sudije daju veštacima

Primeri neadekvatnih zadataka

- Osnovni sud – Veštak knjigovođa treba da utvrdi da li je osumnjičeni prodavao vozila

Sudija je u jednom krivičnom predmetu naložio veštaku knjigovođi da : (i) da utvrdi da li je došlo do prodaje putničkih vozila u označenom periodu od strane osumnjičenog, i u kom iznosu i (ii) da li je došlo do izbegavanja plaćanja poreza na dohodak građana i u kom iznosu.

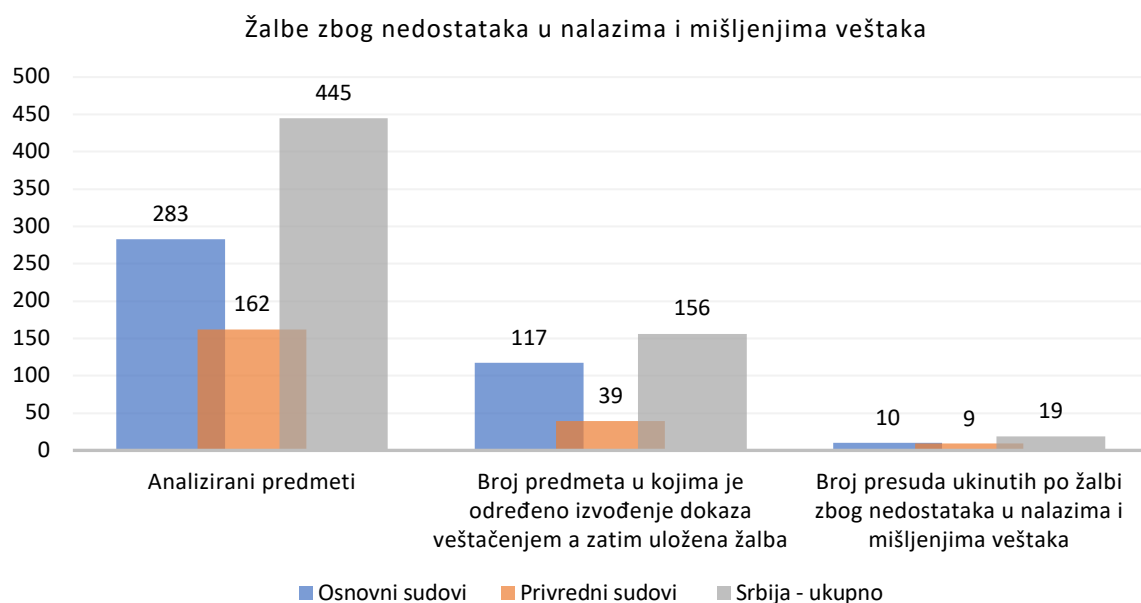
- Privredni sud – Veštak treba da utvrdi sve relevantne činjenice

Sud je u privrednom sporu veštaku dao zadatak da – visinu duga tuženog na dan otvaranja stečajnog postupka nad tuženim i druge činjenice bitne za rešavanje ove pravne stvari.

Primer odsustva kontrole nalaza i mišljenja veštaka

U jednom krivičnom predmetu koji se ticao bezbednosti saobraćaja, presuda o naknadi štete ukinuta je po žalbi zbog nedostatka u nalazu i mišljenju veštaka. Naime, prvostepeni sud nije odredio veštaka saobraćajne već samo medicinske struke. Veštak medicinske struke je naveo da je došlo do teških telesnih povreda (što je bilo obuhvaćeno njegovim zadatkom) ali je dao mišljenje i o tome da li je automobil prekoračio dozvoljenu brzinu.

55. Značajan broj presuda ukida se po žalbama zbog nedostataka u nalazima i mišljenjima veštaka odnosno postupku veštačenja. U okviru istraživanja razmatrani su statistički podaci o (i) ukupnom broju predmeta iz ispitnog uzorka u kojima je presuda pobijana (broj svih žalbi) i (ii) broju predmeta u kojima je žalba bila prihvaćena, a presuda ukinuta zbog nedostataka u nalazu i mišljenju veštaka. U osnovnim sudovima, 8% pobijanih presuda ukinuto je zbog nedostatka u nalazu i mišljenju veštaka (uvažavani su i drugi razlozi navedeni u žalbi), a u privrednim sudovima ovaj procenat je bio čak 23%.

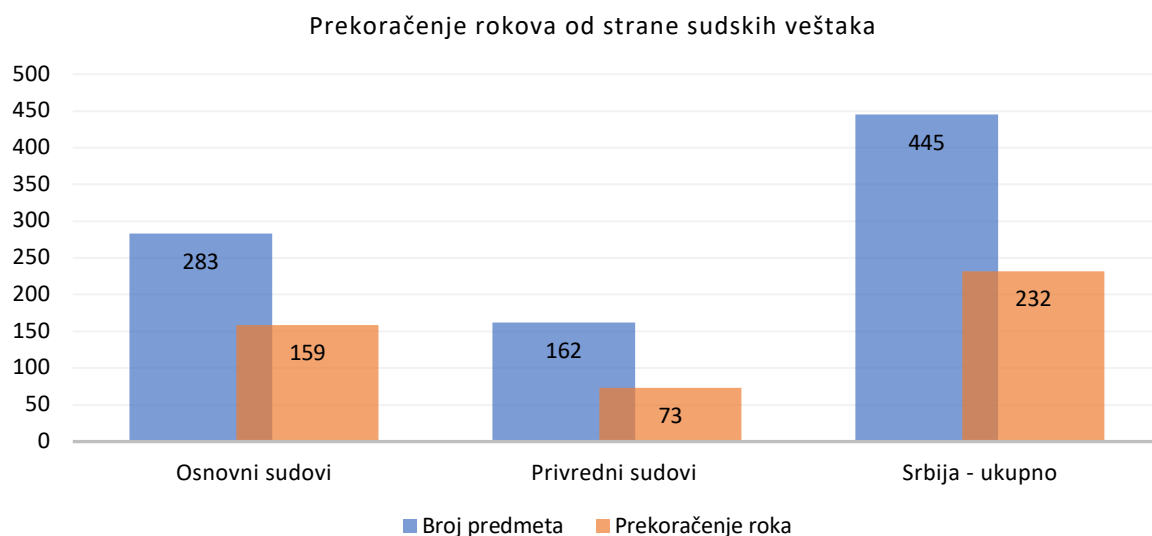


56. Čini se da ne postoji kontrola nalaza i mišljenja veštaka, i to naročito u „tipskim“ predmetima i postupcima u kojima je država tužena strana. Nadležni pravobranioци i pravne službe javnih preduzeća i državnih fondova često nisu zainteresovani niti postupaju proaktivno pri kontroli nalaza i mišljenja veštaka. Ponekad je problem u tome što pravobranioци odnosno pravne službe ne poseduju odgovarajuću stručnost niti zapošljavaju kadrove koji bi mogli da kontrolišu nalaze i mišljenja veštaka i adekvatno odgovore na njih. Sudski veštaci navode da su svesni toga i da, kada su angažovani u „tipskim“ predmetima i kada je država tužena strana, često ne izrađuju kvalitetne nalaze i mišljenja.

Poštovanje rokova i praćenje rada veštaka u toku sudskog postupka

Dužnost podnošenja nalaza i mišljenja u predviđenom roku

57. Sudski veštaci ne poštuju u potpunosti rokove u sudskim postupcima. Funkcionalna analiza ukazuje na to da veštaci često odlažu podnošenje nalaza i mišljenja, što dovodi do kašnjenja u sudskim postupcima. Ročišta se ponekad otkazuju ili odlažu zbog izostanka veštaka ili iz drugih razloga koji se mogu pripisati veštacima.³⁵ Prikupljeni statistički podaci takođe potkrepljuju ovu tvrdnju. Veštaci su prekoračili rokove u 56% analiziranih predmeta pred osnovnim sudovima i 45% analiziranih predmeta pred privrednim sudovima. Naime, veštak je u proseku u svakom drugom analiziranom slučaju prekoračio rok.

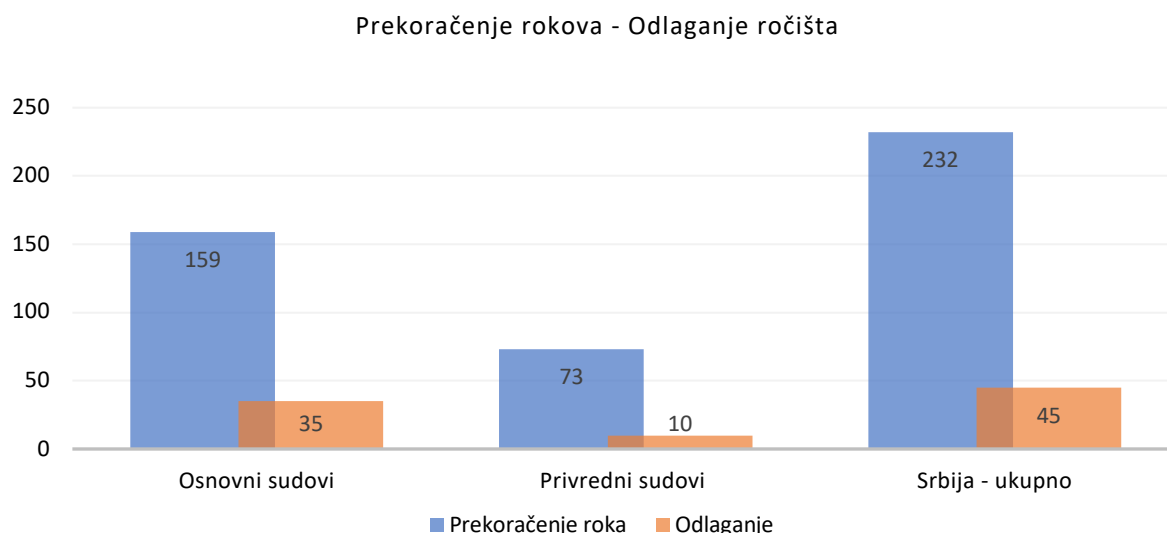


58. Najčešće angažovani veštaci potvrđuju da odlažu podnošenje nalaza i mišljenja uz opravdanje da su preopterećeni poslom. Najčešće angažovani veštaci u svakom trenutku imaju 50 ili više veštačenja. Pošto rade sami i moraju da putuju po celoj zemlji da bi zadovoljili potrebe za veštačenjem u različitim regionima, a pritom više puta moraju da pristupe ročištima (koja se često odlažu), ovi veštaci tvrde da su kašnjenja neizbežna. Oni navode da

³⁵ Videti str. 11 Funkcionalne analize. Isti nalazi se mogu naći i u analizi koju je sproveo MDTF pod naslovom *Experiences and Perceptions of Justice in Serbia* [„Iskustva i percepcije pravde u Srbiji“]. Prema ovom istraživanju, dostupnom na adresi <http://www.mdftjss.org.rs/archive/file/Experiences%20and%20Perceptions%20of%20Justice%20in%20Serbia%20-%20EN.pdf>, sudije, tužioci i advokati dele mišljenje da su učesnici u postupku poput svedoka i veštaka često razlog za otkazivanje ročišta. Videti stranu 30.

su im jedine mogućnosti da prekoračuju rokove ili da odbijaju predmete – a ovo drugo je, prema njihovim rečima, „loše za posao“.

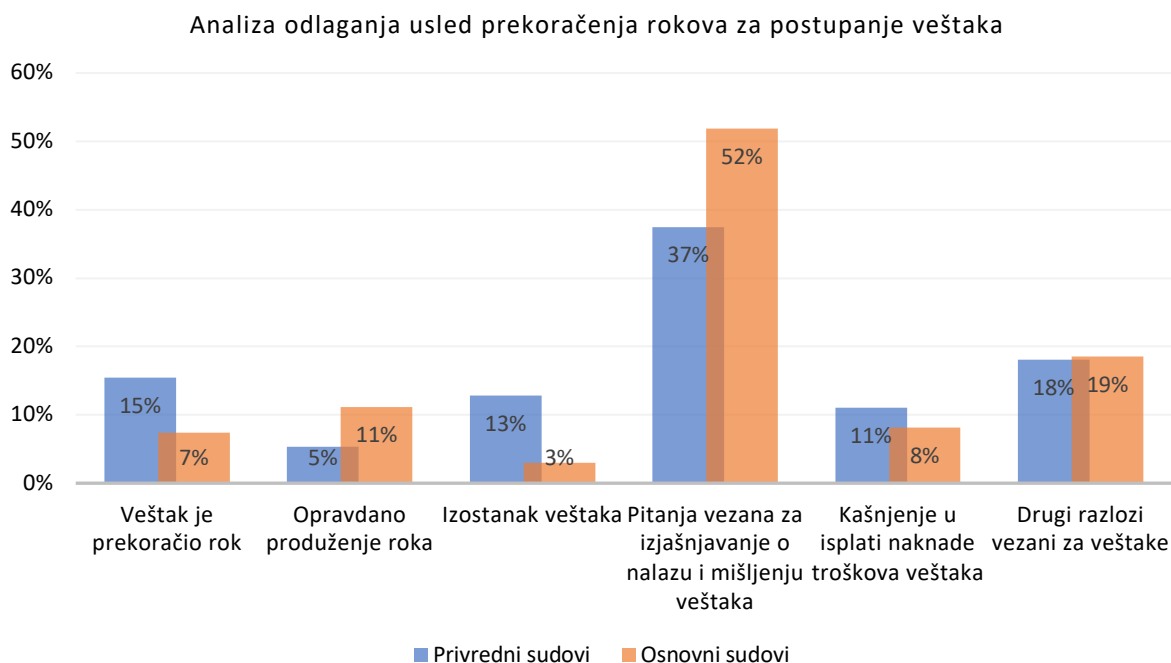
59. Prekoračenje rokova od strane veštaka dovodi do odlaganja ročišta. U 19% analiziranih predmeta, prekoračenje rokova dovelo je do odlaganja ročišta: to je češće bio slučaj u osnovnim nego u privrednim sudovima. U analiziranim osnovnim sudovima prekoračenje rokova od strane veštaka dovelo je do odlaganja u 22% predmeta, dok je u privrednim sudovima 14% ročišta odloženo.



Rokovi za procesne radnje relevantne za pribavljanje nalaza i mišljenja veštaka

60. Trećina svih odlaganja posledica je prekoračenja rokova za izvršenje radnji potrebnih kako bi se postupilo izradi nalaza i mišljenja veštaka. Trećina svih razloga za odlaganja ročišta odnose se na rukovođenje radom veštaka i prekoračenja rokova za izvršenje radnji predstavljenih u Primeru 1 ovog Izveštaja (na primer prekoračenja rokova za podnošenje nalaza i mišljenja, izostanka veštaka sa ročišta, prekoračenja roka za uplatu predujma itd.). Naime, u 445 analiziranih predmeta do odlaganja je došlo ukupno 1.014 puta. Do prekoračenja rokova zbog lošeg rukovođenja izvođenja dokaza veštačenjem je došlo 362 puta. Približno 30% svih odlaganja može se pripisati razlozima vezanim za rukovođenje radom veštaka u toku sudskog postupka.

61. I veštaci i sudije bi trebalo da bolje organizuju vreme kada je strankama dato pravo da pregledaju nalaz i mišljenje veštaka. Po svemu sudeći, veštaci neretko predaju svoje nalaze i mišljenja na ročištu umesto da nalaze pripreme i podnesu unapred, pre ročišta. Ovakvo postupanje je rasprostranjeno iako je ZPP-om jasno propisano da bi nalaz i mišljenje veštaka trebalo da se podnesu najmanje 15 dana pre ročišta. Ova praksa dovodi do čestih odlaganja ročišta, jer stranke imaju opravdan razlog da od suda traže da se odloži ročište kako bi mogle da pregledaju nalaz i mišljenje i izjasne se o nalazu. Ako pogledamo sve razloge za odlaganje ročišta koji su posledica rada veštaka (uključujući i prekoračenje rokova od strane veštaka, izostanak veštaka sa ročišta i drugo), videćemo da su zahtevi za određivanjem dodatnog rok za izjašnjavanje o nalazu i mišljenju veštaka doveli do odlaganja u skoro 50% slučajeva.



Zahtevi za dodatnim rokom za izjašnjenje na nalaz i mišljenje veštaka razlog su za 37% svih identifikovanih odlaganja pred osnovnim sudovima i za 52% svih odlaganja identifikovanih pred privrednim sudovima.

62. Kašnjenje stranaka u uplati predujma za veštačenje dovodi do odugovlačenja sudskog postupka. Kašnjenje u polaganju predujma za veštačenje dovodi do odlaganja u čak 10% slučajeva (videti tačku 61 u gornjem tekstu). Analizom predmeta utvrđeno je da su sudije blage prema strankama, čak i u parničnim postupcima, te dopuštaju da se ročišta odlažu ako predujam nije uplaćen. Treba napomenuti da u skladu sa ZPP-om sud može da donese odluku i bez veštačenja ako predujam nije položen.

Primer 6 – Kašnjenje u uplati predujma može da dovede do značajnog prolongiranja čitavog postupka

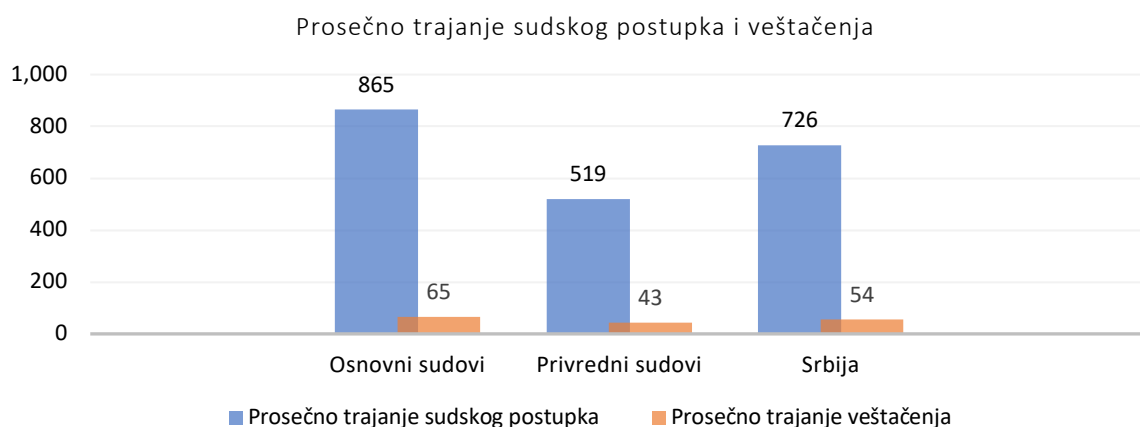
Osnovni sud – Predujam nije položen godinu dana

U jednoj građanskoj parnici, sud je naložio uplatu predujma na ročištu održanom 5. maja 2014. godine. Rok za uplatu bio je osam dana. Nije podnet dokaz o uplati. Sud je poslao tri opomene, i to 29. decembra 2014, 3. marta 2015. i 7. maja 2015. Novac je položen 28. maja 2015, godinu dana kasnije. Postupak je tokom ovog perioda bio odlagan. Iznos predujma bio je 8.000 dinara (približno 70 evra).

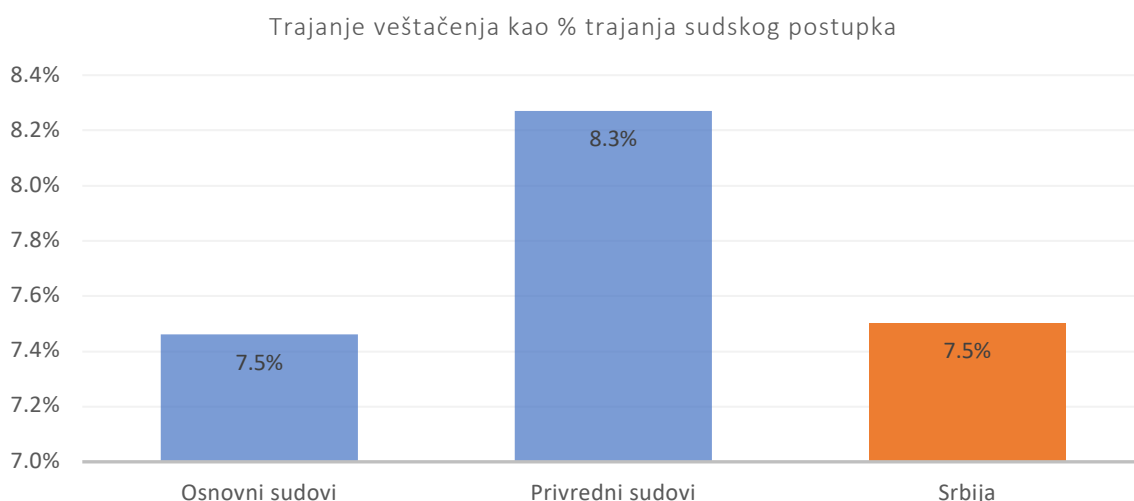
63. Neadekvatno upravljanje tokom sudskog postupka od strane suda, pre nego neefikasnost sudskih veštaka, dovode do nepoštovanja procesne discipline, odlaganja i kašnjenja. Dobro rešenje za unapređenje efikasnosti rada sudskih veštaka i izbegavanje kašnjenja je bolje rukovođenje redosledom procesnih radnji i primena metoda dobrog upravljanja tokom sudskog postupka. Primera radi, trebalo bi unaprediti način određivanja rokova za izjašnjavanje stranaka o nalazu i mišljenju sudskih veštaka. I u Funkcionalnoj analizi

se navodi da kašnjenja nisu samo posledica nepoštovanja procesnih odredbi od strane veštaka, već i neadekvatnog upravljanja tokom sudskog postupka od strane sudova.³⁶

64. Prema statističkim podacima, trajanje veštačenja nije razlog za odugovlačenje sudskih postupaka. Veštačenja su u toku protekle tri godine u proseku trajala po 54 dana, i to nešto više, 64 dana, pred osnovnim sudovima, a 43 dana pred privrednim sudovima.



Ako se trajanje veštačenja uporedi sa ukupnim trajanjem sudskog postupka, videće se da veštačenje u proseku traje **7,5% ukupnog trajanja sudskog postupka**.



Obaveza veštaka da vrati spis predmeta u sud

65. Veštaku se ceo spis predmeta daje na uvid izvan suda, što predstavlja problem kako sa aspekta efikasnosti, tako i u smislu integriteta postupka. Sud tokom postupka vodi jedan jedinstveni spis predmeta koji sadrži originalne primerke svih isprava. Ako je određeno izvođenje dokaza veštačenjem, sud poziva veštaka da iznese spis predmeta iz suda, pregleda ga i vrati ga po završetku veštačenja. Dopuštanje da spis predmeta napusti sud omogućava nedozvoljeno menjanje sadržine spisa ili, u najmanju ruku, stvara percepciju da je to lako

³⁶ Videti stranu 69 Funkcionalne analize.

moguće.³⁷ Pored toga, ova praksa neretko negativno utiče na efikasnost, jer se nijedna druga radnja u postupku ne može sprovesti dok veštak ne završi veštačenje i vrati spis u sud.

66. Statistički podaci ukazuju da se dešava da veštak ne ispoštuje obavezu da uredno preuzme i vrati spis, što dovodi do odugovlačenja postupka. Od 445 predmeta obuhvaćenih uzorkom analiziranim za potrebe izrade ovog Izveštaja, kršenje obaveze urednog preuzimanja i vraćanja spisa primećeno je u 30 slučajeva, odnosno u nešto manje od jedan u svakih deset analiziranih predmeta. Treba napomenuti da čitav sudski postupak staje ako veštak iz bilo kog razloga odluči da ne vrati spis predmeta. Postoje sporadični slučajevi u kojima je policija pozivana da povрати spise predmeta od veštaka jer veštak nije po zahtevu suda vratio spise.

Nagrada za rad veštaka

67. Često se dešava da različiti veštaci naplaćuju različite iznose nagrada za istu vrstu veštačenja. Advokati i veštaci su ukazali na postojanje značajnih razlika u nagradama koje naplaćuju veštaci, a one, prema navodima, utiču na odabir i kvalitet rada veštaka. Prema rečima sudija, visoke nagrade dovode do problema tokom sudskih postupaka, i to naročito u „tipskim“ predmetima, jer stranke nisu spremne da uplate značajan predujam za veštačenje ili kasnije plate pun iznos nagrade. Pojedini sagovornici navode da postoje nezvanični spiskovi „jeftinih“ i „skupih“ veštaka, bez obzira na odredbe Pravilnika o naknadi troškova. Veštaci su takođe spremni da podrže uvođenje jasnijih pravila o nagradi za svoj rad.

68. Prema statističkim podacima, razlikuju se prosečni iznosi nagrada koje plaćaju pred različitim sudovima, a najveća nesrazmera se javlja između privrednih i osnovnih sudova. Primera radi, prosečna nagrada za rad veštaka isplaćena u Osnovnom sudu u Užicu iznosila je 10,883 dinara (približno 93 evra), dok se u Privrednom sudu u Užicu veštačenje u proseku plaća 24,316 dinara (oko 207 evra).

69. Veštaci navode da se Pravilnik o naknadi troškova, kojim je uređena i nagrada za rad veštaka, u praksi uopšte ne primenjuje. Prema njihovim rečima, nagrade ne zavise od složenosti predmeta ili trajanja posla, već od iznosa koji stranke, a naročito sudija, smatraju adekvatnom naknadom za veštaka. Pravilnik o naknadi troškova se u praksi uopšte ne primenjuje, dok sudije jednostrano donose odluke o nagradi za veštačenja, a ponekad i iznosu stvarno nastalih troškova, te nalažu isplatu samo tih suma. Veoma se retko dešava da sudija zatraži od veštaka da po izradi nalaza i mišljenja podnese zahtev za naknadu odnosno nagradu, iako je to propisano Pravilnikom o naknadi troškova. Takvo postupanje otvara prostor za korupciju. Zapravo, na kraju, veštaku se isplaćuje iznos predujma koji uplate stranke. U krivičnim predmetima, u skladu sa članom 261 ZKP-a, veštaci su dužni da podnesu zahtev za naknadu troškova koji sudija utvrđuje. Ne postoje posebna pravila kojima se uređuju uslovi za utvrđivanje troškova. Veštak može da uloži žalbu na utvrđeni iznos naknade ako se on razlikuje od iznosa iz zahteva na naknadu.

Primer 7 – Sudija odlučuje o adekvatnosti nagrade za rad veštaka

³⁷ U svim analiziranim sudovima potvrđeno je da se čitavi originalni spisi predmeta redovno predaju veštacima a da se pritom ne pravi kopija za internu upotrebu.

Naknada troškova i nagrada za rad veštaka: osnovni sud

Sudija je u krivičnom predmetu pred jednim osnovnim sudom doneo posebno rešenje u kome je naveo da su iznosi naknade troškova i nagrade za rad veštaka previsoki. Sudija je istim rešenjem jednostrano utvrdio iznos koji je smatrao prikladnijim.

70. Sudovi i tužilaštva značajno kasne sa isplatom naknada veštacima u postupcima. Prema podacima Vrhovnog kasacionog suda, postoje značajne docnje sudova na ime spoljnih usluga pruženih tokom sudskog i istražnog postupka: među plaćanjima koja kasne su i nagrade sudskih veštaka. U analiziranim sudovima ukupni iznosi docnji kreće se od 62.040.888 dinara (oko pola miliona evra) u Prvom osnovnom sudu u Beogradu do 3.183.167 dinara (oko 25.000 evra) u manjim sudovima poput Osnovnog suda u Užicu.

71. Dva su razloga za kašnjenja. Sa jedne strane, regulatorni okvir za angažovanje veštaka i plaćanje njihovih usluga je neadekvatan, što dovodi do neizvesnosti u pogledu toga kada će (odnosno u kojoj fazi postupka) i koliko veštak biti plaćen. Sa druge, budžeti sudova i tužilaštava za nabavku usluga bez izuzetka su manji od onoga što je potrebno da bi se izbeglo nagomilavanje docnji.³⁸

72. Zbog kašnjenja u plaćanju pojedini veštaci odbijaju da veštače ako sudovi ne izmire postojeće obaveze prema njima. U razgovorima sa ispitanicima potvrđen je nalaz Funkcionalne analize prema kome pojedini veštaci odbijaju da rade sa sudovima koji imaju značajne docnje. Ova praksa uzrokuje kašnjenja i negativno utiče na kvalitet rada suda u celini.

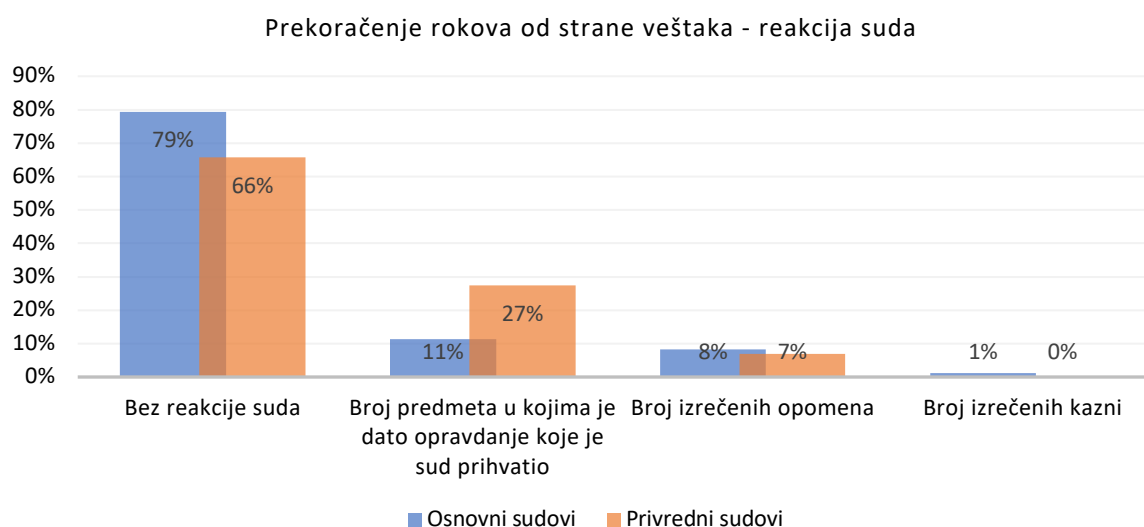
Mogućnosti za sankcionisanje veštaka zbog kršenja svojih obaveza i odgovornosti

73. U praksi se retko sankcionišu veštaci koji krše propise i ne postupaju u skladu sa svojim obavezama. Zakoni propisuju više vrsta sankcija za veštake koji ne postupaju u skladu sa svojim obavezama i odgovornostima. Prema ZPP i ZKP, sud može da izrekne novčanu kaznu veštaku zbog nepoštovanja procesnih odredbi (neopravdanog izostanka, odbijanja da podnese nalaz i mišljenje i slično). Prema ZSV-u, Ministarstvo pravde može da razreši veštaka zbog neurednog, nesavesnog ili nestručnog rada. Konačno, stranke u sporu mogu da u parničnom postupku pokrenu spor protiv veštaka i zahtevaju naknadu štete zbog nestručnog odnosno nesavesnog rada. Međutim, iako su svi ovi mehanizmi dostupni na papiru, oni se retko koriste u praksi.

74. U većini slučajeva prekoračenje rokova prolazi bez reakcije suda, opomene i kazne se izriču samo u teškim i ponovljenim slučajevima kršenja rokova, ali se ne sprovode. Statistički podaci prikupljeni u sudovima ukazuju na to da sudovi ne reaguju na prekoračenje rokova od strane veštaka niti kažnjavaju takvo postupanje. Većina prekoračenja rokova

³⁸ Detaljna ocena docnji sudovima i tužilaštvima u Srbiji data je u izveštajima *Analysis of Arrears of Courts in Serbia* [Analiza docnji u sudovima u Srbiji], dostupnom na adresi <http://www.mdtfjss.org.rs/archive/file/Serbia%20Court%20Arrears%20-%20draft%20May2018.pdf> i *Analysis of Arrears of Public Prosecutors Offices in Serbia* [Analiza docnji u javnim tužilaštvima u Srbiji], dostupnom na adresi <http://documents.worldbank.org/curated/en/793961508178431209/Analysis-of-arrears-of-public-prosecutors-offices-in-Serbia>.

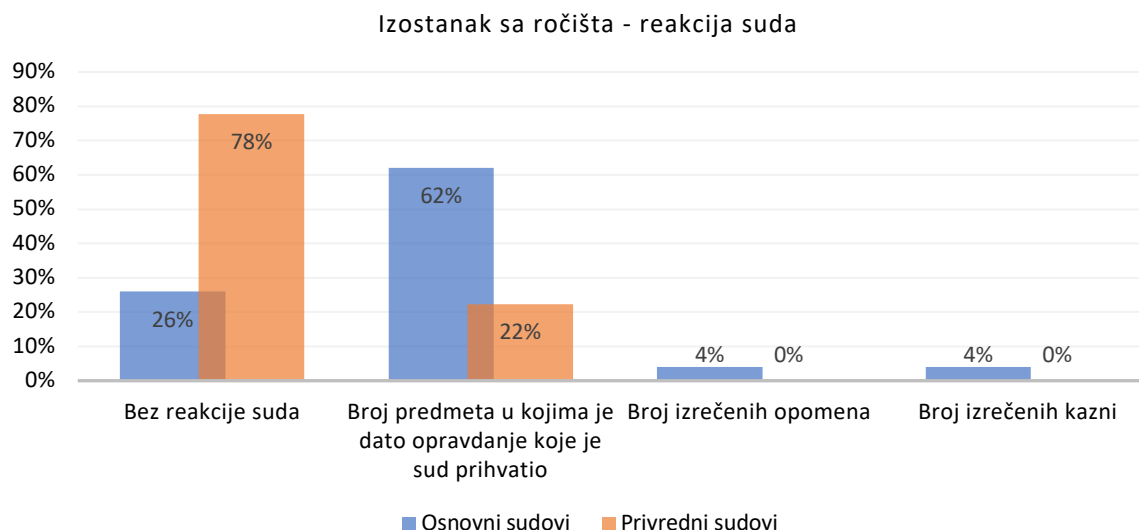
prolazi neprimećeno (što je slučaj sa 79% svih evidentiranih prekoračenja rokova u osnovnim sudovima). U daljem tekstu je prikazan grafikon sa izrečenim kaznama, opomenama i reakcijama sudova u poređenju sa evidentiranim prekoračenjima rokova u predmetima koji čine analizirani uzorak.



75. Prema podacima Ministarstva pravde, sudovi su tokom 2016. godine izrekli manje od 20 kazni veštacima na celoj teritoriji Srbije. Ako se u obzir uzme da se u Srbiji svake godine vode stotine hiljada postupaka u kojima se dokazi izvode veštačenjem i da u svakom postupku postoje brojni rokovi koje treba ispoštovati, ovako mali broj kazni upućuje na zaključak da sudovi propuštaju da prate rad veštaka odnosno da ih sankcionišu za izostanke i nepoštovanje procesnih odredbi u toku suđenja. Široko je rasprostranjena percepcija da sudije ne izriču sankcije kada to zatraži stranka u postupku. Zapravo, sudije intervjuisane za potrebe ovog istraživanja navode da su novčane kazne samo još jedno opterećenje u toku postupka o čijem sprovođenju naknadno moraju da se staraju.

76. Po svemu sudeći, razlog za tako mali broj izrečenih kazni delimično leži i u nespremnosti sudija da sankcionišu često angažovane veštace od kojih zavise. Sudije intervjuisane za potrebe ovog istraživanja navele su da često angažovani veštaci odbijaju da rade sa sudijama ili sa sudovima koji su im prethodno izrekli kazne. To stvara ozbiljne probleme za sudije jer, nakon što izrekne kaznu veštaku, sudija nije u stanju da efikasno rukovodi druge postupke gde se izvodi dokaz veštačenjem od strane istog veštaka. Stoga, usled nedostatka kvalitetnih stručnjaka, sudije na neki način zavise od pojedinih veštaka.

77. Čini se da osnovni sudovi pažljivije prate odazivanje na pozive suda nego privredni. Statistički podaci o izostanku pozvanih veštaka sa ročišta ukazuju na to da osnovni sudovi prate prisustvo veštaka na ročištima i zahtevaju od njih da opravdaju izostanke. Pored toga, osnovni sudovi izriču i opomene i novčane kazne u slučaju neopravdanih izostanaka. U daljem tekstu je prikazan grafikon sa izrečenim kaznama, opomenama i reakcijama sudova u slučajevima izostanka veštaka sa ročišta.



78. Ministarstvo pravde ne vodi sistematsku evidenciju o razrešenju veštaka zbog neurednog, nesavesnog ili nestručnog veštačenja. Čini se da Ministarstvo retko razrešava veštake iz tih razloga, ako to uopšte i čini. ZSV-om je propisano da veštaka razrešava Ministarstvo pravde na obrazloženi predlog suda ili stranke odnosno učesnika u postupku. Prema podacima Ministarstva pravde, tokom 2017. godine Ministarstvu je podneto 65 predloga za razrešenje, ali nijedan veštak nije razrešen zbog neurednog, nesavesnog ili nestručnog veštačenja. Nisu dostupni jedinstveni i sistematizovani podaci za ranije godine. Veštaci intervjuisani za potrebe ovog istraživanja naveli su da do sada nije došlo ni do jednog razrešenja iz tih razloga. Takođe su napomenuli da Ministarstvo pravde ne poseduje stručna znanja niti ima utvrđene postupke za ocenu rada veštaka i njihovo razrešenje, niti ima organe zadužene za ovaj postupak.

Preporuke i dalji koraci

Uvođenje obuke radi unapređenja kvaliteta rada sudskih veštaka i efikasnosti sudskih postupaka

79. Trebalo bi organizovati obuku pri prijemu u profesiju veštaka, takođe veštaci bi trebalo da imaju obavezu stalnog stručnog usavršavanja.³⁹ Prema ZSV i u praksi ne postoji obuka veštaka niti je ona obavezna. Organizovanje i zahtevanje obavezne obuke veštaka unapredilo bi kvalitet i efikasnost struke u celini. Kroz odgovarajuću obuku svi veštaci bi stekli znanja o potrebama sudskih postupaka, što bi im omogućilo da pod jednakim uslovima konkurišu za angažovanje pred sudovima. Time bi se smanjila učestalost angažovanja istih veštaka i unapredila efikasnost sudskih postupaka. Pored toga, obukom bi se unapredio kvalitet veštačenja u celini. Trebalo bi organizovati više vrsta obuke, i to:

³⁹ Primera radi, u Delu III Vodiča EGLE pružaju se detaljne smernice za osiguranje kvaliteta rada sudskih veštaka. Da bi lice bilo akreditovano kao veštak, trebalo bi naročito da: (i) poseduje znanja i stručnost iz oblasti veštačenja; (ii) poseduje praktična znanja i stručnost; (iii) poznaje etičke norme i standarde profesionalnog postupanja; i (iv) sledi načela efikasnosti. U Vodiču EGLE dalje se razrađuje sistem osiguranja kvaliteta i nacionalnih sertifikacionih tela koja bi se starala o transparentnosti, prijemu u profesiju, obuci i kvalitetu veštaka.

- a. **Inicijalna obuka o sudskim postupcima pri prijemu u profesiju.** Svaki veštak bi trebalo da bude dužan da pohađa obuku o odredbama ZPP-a i ZKP-a, potrebama sudskog postupka i procesnim pravilima, kao i načinu izrade nalaza i mišljenja. Trebalo bi organizovati simulacije suđenja i novim veštacima objasniti i prikazati ulogu sudskog veštaka. Potencijalno bi trebalo uvesti prijemni ispit za imenovanje. Sudije i iskusniji veštaci bi trebalo učestvuju u pružanju ove obuke.
- b. **Veštaci bi trebalo da budu dužni da stalno usavršavaju svoja znanja o (i) svojoj oblasti veštačenja, i (ii) potrebama sudskih postupaka.** Znanja bi trebalo usavršavati svake dve godine ili prema redovnom rasporedu, i to potencijalno kroz ažuriranje Registra veštaka.⁴⁰

80. Trebalo bi obučiti sudije i tužioce u pogledu najčešćih veštačenja koja se određuju u sudskim postupcima. Sudije i tužioci bi trebalo da imaju osnovna znanja o veštačenjima koja obično određuju. Primera radi, sudijama privrednih sudova bila bi korisna osnovna obuka o tumačenju finansijskih izveštaja ili obračunu zatezne kamate. To bi sudijama i tužiocima olakšalo proveru nalaza i mišljenja veštaka i identifikaciji nedostataka. Ovim bi se, takođe, unapredio i kvalitet sudskih postupaka te na najmanju moguću meru svelo potpuno oslanjanje suda na nalaze i mišljenja veštaka.

81. ZSV-om bi trebalo propisati i jasno urediti pravila i dužnosti sudskih veštaka-pripravnika, saradnika i pomoćnika. Najiskusniji i najčešće određivani veštaci navode da bi rado angažovali pripravnike ako bi prava i dužnosti tih lica bila jasno uređena zakonom. Među njihovim pravima bi moglo da bude pravo da preuzimaju i vraćaju spise predmeta, pomažu pri izradi nalaza i mišljenja i prisustvuju ročištima. Veštaci navode da bi to pomoglo na više načina:

- a. Uz više pomoćnog osoblja bilo bi manje kašnjenja u toku postupka. To bi bilo naročito značajno za preopterećene sudske veštace koji se najčešće angažuju, a podnose najkvalitetnije nalaze i mišljenja.
- b. Pripravnici bi stekli iskustvo kroz praktičan rad i mogli bi da uče od iskusnijih veštaka. To bi, na duži rok, podstaklo razvoj kvalitetne profesije veštaka. Ako bi se ovi pripravnici kasnije opredelili da i sami postanu veštaci, već bi posedovali potrebnu stručnost i iskustvo, a sudije bi ih već prepoznavale kao lica sposobna da obavljaju poslove veštačenja.

Prema Smernicama CEPEJ-a, veštak bi trebalo da ima pomoćno osoblje koje ne samo što može da obavlja pripremne radnje već je i u stanju da izradi nalaz i mišljenje uz nadzor veštaka.⁴¹

Racionalni pristup izvođenju dokaza veštačenjem

82. Sudovi višeg stepena bi trebalo kroz svoju praksu da podrže prvostepene sudove u odbijanju zahteva za veštačenje u slučajevima u kojima je veštačenje suvišno. Vrhovni

⁴⁰ U stavu 3, tačka 14 vodiča EGLE navodi se da bi trebalo „redovno, primera radi na svakih pet godina, utvrđivati da veštak upisan u registar i dalje ispunjava uslove za upis u registar i proveravati da li je ispunio obavezu stalnog stručnog usavršavanja, kako u svojoj osnovnoj struci tako i u pogledu veštačenja i sudskog postupka“.

⁴¹ Stav 55 Smernica CEPEJ-a.

kasacioni sud bi trebalo da razmotri usvajanje pravnog shvatanja o tome kada je adekvatno odrediti veštačenje. U parničnom postupku, ako tužena strana (bez obzira na to da li je reč o državi ili drugom državnom organu) odgovori na tužbu, trebalo bi da pruži potpune dokaze o razlozima za osporavanje navoda iz tužbe, a sve u skladu sa ZPP-om. Ako tuženi samo istakne prigovor a ne pruži dokaze, sudovi svih instanci bi trebalo da primenjuju adekvatna procesna pravila kao što su pravila o teretu dokazivanja umesto da prihvataju predloge stranaka za izvođenje dokaza veštačenjem tamo gde to nije neophodno. Višestepen sudovi bi trebalo da podrže odluke prvostepenih sudova na štetu strane koja ne predloži izvođenje odgovarajućih dokaza. Vrhovni kasacioni sud bi trebalo da razmotri usvajanje pravnog shvatanja kojim bi se razjasnili slučajevi u kojima je korišćenje nalaza i mišljenja veštaka kao dokaza prihvatljivo, a kada takve dokazne predloge ne bi trebalo usvojiti.

83. „Tipske“ predmete bi trebalo izmestiti iz sudova. Pri državnim organima, javnim preduzećima i drugim državnim telima trebalo bi formirati komisije ili druge organe koji bi bili zaduženi za razmatranje „tipskih“ sporova. Ovi organi bi trebalo da budu prva instanca za razmatranje svih zahteva „tipskih“ predmeta. Sudovi bi trebalo da se bave samo zahtevima koji ne mogu da budu rešeni na drugi način i kod kojih je detaljna analiza tužbenog zahteva, a koja se pruža kroz sudski postupak zaista i potrebna. Ne samo što će se time sudovi rasteretiti nepotrebnih postupaka i veštačenja, već će i državni organi uštedeti troškove postupka. Da bi ova preporuka bila uspešno sprovedena, trebalo bi pažljivo pratiti rad nadležnih pravobranilaštava/pravnih službi ili novoformiranih organa za rešavanje sporova. Posebno bi trebalo pratiti stope uspeha kroz broj predmeta rešenih u korist države, uštede troškova postupka i sporazumno rešenih sporova.

84. ZPP-om i ZKP-om bi trebalo propisati maksimalni broj veštačenja istog predmeta veštačenja koja se mogu odrediti u toku jednog sudskog postupka. Ako sud odluči da ispita neku spornu činjenicu određivanjem dva veštačenja, a potom i naloži superveštačenje odnosno odredi trećeg veštaka radi provere suprotstavljenih nalaza i mišljenja, trebalo bi, po okončanju tog postupka, da odustane od dalje analize iste činjenice i donese odluku. Građa koja je se obrazuje nakon ovako složenog postupka utvrđivanja činjeničnog stanja trebalo bi da predstavlja dovoljnu osnovu za donošenje sudske odluke. Dodatna analiza bi samo preopteretila sud, a ne bi pružila nikakvu dodatnu vrednost za rešavanje spora. U Smernicama CEPEJ-a se jasno navodi da bi broj veštaka trebalo da bude ograničen i da bi maksimalni broj trebalo da utvrdi sud ili bi on trebalo da se propiše zakonom.⁴²

Usklađivanje broja sudskih veštaka sa stvarnim potrebama za veštačenjem

85. Prijem u profesiju bi trebalo urediti tako da se broj veštaka uskladi sa stvarnim potrebama sudova za veštačenjem. Da bi se ovaj cilj postigao trebalo bi sprovesti više radnji:

- **Unaprediti koordinaciju između Ministarstva pravde i sudova radi dostavljanja informacija o potrebama za veštacima.** U skladu sa ZSV-om, Ministarstvo pravde bi trebalo da bude dužno da postupa po informacijama sudova o potrebama za veštacima. Sudovi, a ne Ministarstvo, znaju za koje oblasti veštačenja su im na njihovim područjima najpotrebniji veštaci i u kom trenutku. Viši sudovi, za čija se

⁴² Stav 28 Smernica CEPEJ-a.

područja imenuju veštaci, bi eventualno mogla da odlučuju o ovim potrebama i o tome da li treba objaviti javni poziv za imenovanje veštaka, a trebalo bi i da vode spiskove potreba za veštacima koje iskazu prvestepeni sudovi sa njihovih područja nadležnosti.⁴³

- **ZSV-om bi se trebalo propisati redovno objavljivanje javnih poziva za imenovanje veštaka na primer jednom na svake dve godine.** Time bi se omogućilo ažuriranje Registra i obezbedilo bi se da je broj veštaka adekvatan i da odgovara postojećoj ponudi na tržištu.
- **Trebalo bi redovno ažurirati postojeći Registar veštaka.** Veštaci bi trebalo da budu dužni da ponovno budu imenovani na svakih nekoliko godina.⁴⁴ Pri ponovnom imenovanju trebalo bi da budu dužni da dokažu da su se stalno stručno usavršavali u skladu sa datim u tački 79 u gornjem tekstu.

Otvaranjem profesije za prijem novih veštaka rešio bi se problem nedostataka potrebnih veštaka i obezbedilo bi se da se pojedini veštaci ne određuju češće od drugih. Međutim, ovo se može postići samo ako se organizuje odgovarajuća obuka i ako se omogući angažovanje pripravnika u skladu sa preporukama iz stavova 79 do 81 u gornjem tekstu.

86. Treba propisati jasna pravila o kriterijumima koje javna tužilaštva koriste za izbor sudskih veštaka za potrebe sudskih postupaka. Trebalo bi uredno voditi spise predmeta u predistražnim postupcima i u svakom predmetu pravilno dokumentovati razloge i način određivanja veštaka od strane javnog tužilaštva.

Jačanje odgovornosti sudskih veštaka

87. Sudovi bi trebalo da kvalitetnije prate rad sudskih veštaka. Mehanizmi za adekvatno rukovođenje radom veštaka propisani su ZKP-om i ZPP-om, ali ih sudovi naizgled ne koriste. Trebalo bi primenjivati jednostavne metode za upravljanje tokom sudskog postupka u cilju unapređenja efikasnosti i jačanja odgovornosti sudskih veštaka:

- a. **Sudija bi trebalo da odredi tačan datum za podnošenje nalaza i mišljenja veštaka.** U rešenju kojim određuju veštačenje, sudija ne bi trebalo prosto da prepíše odredbe ZPP-a o rokovima za dostavljanje nalaza i mišljenja. Efektnije je da se tačno odredi dan do koga veštak mora da podnese nalaz i mišljenje. Ako mu je jasno do kada treba da podnese nalaz i mišljenje, veštak će upravljati svojim vremenom te je manje verovatno da će se nalaz i mišljenje dostaviti na samom ročištu.
- b. **Sudsko osoblje (sudijski saradnici te i sudije) bi trebalo da češće vrše uvid u spise predmeta izvan ročišta radi praćenja urednog sprovođenja svih procesnih radnji:** polaganja predjuma, preuzimanja spisa, itd, a u slučaju kašnjenja bi trebalo da izriču opomene.
- c. **Sudije bi trebalo da prate poštovanje rokova i zahtevaju opravdanja u slučaju prekoračenja.**

⁴³ Videti i stav 3, tačka 21 Vodiča EGLE, u kojoj se navodi da bi „sudija trebalo da se postara da postoji adekvatan broj veštaka za svaku oblast veštačenja i da izbegne ponovljeno određivanje istog veštaka na štetu drugih koji imaju iste kvalifikacije“.

⁴⁴ Stavom 3, tačka 11 Vodiča EGLE predlaže se maksimalni rok od pet godina.

- d. **Sudije bi trebalo da zakazuju ročišta tako da ostave dovoljno vremena između ročišta** za sve neophodne procesne radnje, odnosno za uplatu predujma, podnošenje nalaza i mišljenja veštaka i izjašnjavanje stranaka o njima. U slučaju da je ostavljen dovoljan rok, a ipak dođe do odlaganja, sudije bi trebalo da utvrde razlog za to i, prema potrebi, izreknu opomenu odnosno kaznu.
- e. **Sudije bi veštaku trebalo da predaju samo deo spisa predmeta koji je relevantan za veštačenje.** Trebalo bi unaprediti tehničku opremljenost sudova da bi se veštacima omogućilo da preuzmu odštampanu ili elektronsku kopiju dela spisa predmeta. **Veštaku bi trebalo predati samo kopiju, a nikako original spisa predmeta.**

88. Sudovi i stranke u postupku bi trebalo da dobiju veća ovlašćenja za praćenje rada sudskih veštaka i njihovo sankcionisanje. Ministarstvo pravde odlučuje o razrešenju veštaka, ali zaposleni u Ministarstvu ne poseduju adekvatne kapacitete za analizu rada veštaka i odlučivanje o njihovoj stručnosti. U Smernicama CEPEJ-a se navodi da „*određene države su našle da je korisno odrediti sudije naročito zadužene za pitanja veštaka, uključujući i pitanja izbora veštaka, nesavesnog rada veštaka koji ne zadovoljava standarde kvaliteta itd*“.⁴⁵ Sudovi bi, shodno tome, mogli da dobiju ovlašćenja za pokretanje postupka protiv sudskog veštaka ili čak za njegovo razrešenje. Strankama bi ZSV-om trebalo dati jasno pravo da podnose prijave o zloupotrebama sudskih veštaka. Takođe, ZSV-om ili ZPP-om ili ZKP-om bi trebalo jasno propisati pravo na tužbe za naknadu štete odnosno krivične prijave u slučajevima nesavesnog rada sudskih veštaka.

Rešavanje pitanja vezanih za nagradu veštaka

89. Pošto veštak podnese svoj nalaz i mišljenje, sudija bi trebalo bez odlaganja da naloži isplatu naknade veštaku. Nema razloga da sudovi kasne sa isplatama prema veštacima jer sredstva postaju dostupna na računu suda čim se predujam uplati. Stoga bi veštaku trebalo isplatiti naknadu i nagradu bez odlaganja pošto podnese nalaz i mišljenje. Time bi se sprečio veliki broj docnji i neizmirenih obaveza.

90. Sudovi i stranke bi trebalo da unapred od veštaka traže procenu troškova i nagrade za veštačenje. Procenom unapred bi se izbegli kasniji problemi sa isplatom. Time bi se sudu omogućilo da unapred ispita moguće razloge za procenjeni previsok ili prenizak iznos, a stranke mogle da predvide troškove.⁴⁶ Treba, međutim, uzeti u obzir da bi ove dodatne radnje mogle dovesti do značajnih problema sa efikasnošću ako sudovi ne unaprede vođenje sudskih postupaka na način opisan u tački 87 ovog Izveštaja.

Tabela 1 – Pregled preporuka

Opis:	Aktivnost i nosilac sprovođenja aktivnosti
1. Uvođenje obuke radi unapređenja kvaliteta rada sudskih veštaka i efikasnosti sudskih postupaka	

⁴⁵ Stav 61 Smernica CEPEJ-a.

⁴⁶ Videti i stav 83, tačka 3 Smernica CEPEJ-a.

Obuka za sudske veštace

Organizovati više vrsta obuke, i to:

- Inicijalnu obuku o sudskim postupcima pri prijemu u profesiju, uključujući obuku o odredbama ZPP-a i ZKP-a, potrebama sudskog postupka i procesnim pravilima i izradi nalaza i mišljenja, uz organizaciju simulacija suđenja, pri čemu bi sudije i iskusniji veštaci trebali da uzmu učešća u pružanju ove obuke.
- Redovno usavršavanje znanja veštaka o veštačenju i potrebama sudskih postupaka.

Obuka za sudije i tužioce

Obuka bi trebala da bude usredsređena na najčešće vrste veštačenja u toku sudskih postupaka, prema potrebama pojedinačnog sudije/tužioca.

Uvođenje veštaka-pripravnika, saradnika i pomoćnika kao kategorija u ZSV

ZSV bi trebalo izmeniti da se jasno urede prava i obaveze sudskih veštaka-pripravnika, saradnika i pomoćnika za preuzimanje i vraćanje spisa predmeta, pomoć pri izradi nalaza i mišljenja i prisustvo na ročištima (videti i Smernice CEPEJ-a).

Ministarstvo pravde

Izrada izmena i dopuna ZSV kojima bi se propisalo sledeće:

- obavezna obuka sudskih veštaka pre prijema u profesiju
- obavezni stručni ispit za sudske veštace pre prijema u profesiju
- obavezno stalno stručno usavršavanje sudskih veštaka
- institucionalizacija sudskih veštaka-pripravnika, saradnika i pomoćnika i definisanje njihovih prava i dužnosti u toku i van postupka

Pravosudna akademija

- organizacija obuke za sudske veštace, sudije i tužioce

2. Racionalni pristup izvođenju dokaza veštačenjem

Podrška sudovima nižih instanci u odbijanju zahteva za veštačenje u slučajevima u kojima je veštačenje suvišno.

Odluke prvostepenih sudova o odbijanju suvišnih zahteva za veštačenje trebalo bi da dobiju podršku kroz praksu višestepenih sudova.

Vrhovni kasacioni sud bi trebalo da razmotri usvajanje pravnog shvatanja kojim bi se razjasnili slučajevi u kojima bi trebalo odbiti zahtev stranke za određivanje veštačenja.

Formiranje komisija/organa za rešavanje sporova i praćenje rada nadležnih pravobranilaštava/relevantnih pravnih službi

Ovi organi za rešavanje sporova bi trebalo da budu prva instanca za razmatranje svih „tipskih“ tužbenih zahteva. Sudovi bi trebalo da se bave samo zahtevima gde je detaljna analiza zahteva, a koja se pruža u sudskom postupku zaista i potrebna. Ne samo što će se time sudovi rasteretiti nepotrebnih postupaka i veštačenja, već će i državna tela ostvariti uštede troškova postupka.

Ograničiti broj veštačenja

Zakonom bi trebalo ograničiti broj veštaka koji se mogu odrediti za veštačenje istog predmeta veštačenja u toku jednog sudskog postupka.

Sudovi viših instanci

- razvoj sudske prakse kojom bi se prvostepeni sudovi podržali u odbijanju nepotrebnih veštačenja

Vrhovni kasacioni sud

- razmotriti usvajanje pravnog shvatanja kojim bi se razjasnili slučajevi u kojima je korišćenje nalaza i mišljenja veštaka kao dokaza prihvatljivo, a kada takve dokazne predloge ne bi trebalo usvojiti

Ministarstvo pravde

- saradnja sa drugim državnim organima, i to naročito: (i) Ministarstvom privrede, Sektorom za kontrolu i nadzor nad radom javnih preduzeća; (ii) lokalnim samoupravama (kroz npr. Stalnu konferenciju gradova i opština); i (iii) pravobranilaštvima, radi osnivanja komisija koje bi proaktivno nastojale da reše sporove vansudskim putem, aktivno bi se pratile stope uspeha nadležnih pravobranilaštava / pravnih službi u sudskim sporovima
- izrada izmena i dopuna ZPP i ZKP radi ograničenja broja veštaka koji se u toku postupka mogu odrediti da veštače isto pitanje

3. Usklađivanje broja sudskih veštaka sa stvarnim potrebama za veštačenjem

Izmeniti način prijema u profesiju veštaka:

- Viši sudovi, za čija se područja nadležnosti veštaci imenuju i upisuju u Registar, trebalo bi da odlučuju da li treba objaviti javni poziv za imenovanje veštaka i da vode registar izraženih potreba prvostepenih sudova sa svojih područja za veštacima
- Trebalo bi izmeniti ZSV da se propiše obaveza objavljivanja javnog poziva za imenovanje veštaka na dve godine ili redovno u drugom roku
- Veštaci bi trebalo da budu dužni da obnavljaju imenovanje na svakih nekoliko godina. Pri ponovnom imenovanju trebalo bi da dokažu da su se stalno stručno usavršavali.

Propisati jasna i transparentna pravila o:

- načinu na koji javna tužilaštva određuju veštace u toku postupka;
- urednom vođenju spisa predmeta u predistražnom postupku u vezi sa određivanjem i sprovođenjem veštačenja

Ministarstvo pravde

Izrada izmena i dopuna ZSV kojima bi se propisalo sledeće:

- objavljivanje redovnih javnih poziva za imenovanje sudskih veštaka
- redovno ažuriranje Registra veštaka (npr. kroz uvođenje obaveze obnavljanja imenovanja)
- obavezu objavljivanja javnih poziva za imenovanje sudskih veštaka na zahtev viših sudova

Javna tužilaštva

- donošenje pravila o kriterijumima za izbor sudskih veštaka za svaki konkretni predmet
- donošenje akata kojima bi se propisala obaveza urednog vođenja spisa predmeta u predistražnom postupku

4. Jačanje odgovornosti sudskih veštaka

Primena tehnika za upravljanje tokom postupka u cilju unapređenja efikasnosti i odgovornosti veštaka, i to naročito:

- u rešenju kojim se određuje veštačenje navođenje tačnog datuma za podnošenje nalaza i mišljenja veštaka;
- češći uvid u spise predmeta izvan ročišta radi staranja o tome da se sve radnje preduzimaju o roku;
- sudije treba da prate poštovanja rokova i zahtevaju opravdanje u slučaju kašnjenja;
- zakazivanje ročišta tako da između ročišta protekne dovoljno vremena za sve neophodne procesne radnje;
- dostavljanje sudskim veštacima samo pojedinih kopija dokumenata iz spisa predmeta radi veštačenja.

Sudovi / stranke u postupcima bi trebalo da dobiju veća ovlašćenja za praćenje rada sudskih veštaka i njihovo sankcionisanje.

Sudovi bi trebalo dobiju ovlašćenja za pokretanje postupka protiv sudskog veštaka ili čak za njegovo razrešenje. ZSV bi strankama u postupku trebalo jasno omogućiti i definisati procese prijave zloupotrebe od strane sudskih veštaka svim odgovarajućim organima, i to kako Ministarstvu pravde tako i sudovima. Trebalo bi razjasniti i pravo na naknadu štete.

Ministarstvo pravde

Izrada izmena i dopuna ZSV kojima bi se propisalo sledeće:

- nadležnost suda za pokretanje i vođenje postupka protiv sudskog veštaka ili čak i njegovo razrešenje
- pravo stranaka u postupku na prijavu zloupotreba sudskih veštaka svim nadležnim organima i način na koji se to čini,
- jasno definisanje prava na podnošenje tužbe za naknadu štete protiv sudskog veštaka kao i načina na koji se to čini

Pravosudna akademija

- uvođenje tehnika upravljanja tokom sudskog postupka u plan i program obuke sudija i tužilaca

Sudovi (Predsednici sudova)

- organizacija rada upravnika pisarnica sudova tako da se omogući dostavljanje dokumentacije sudskim veštacima u elektronskom obliku odnosno dostava kopija.
- organizacija rada zaposlenih u sudovima tako da se vrši uvid u spise predmeta izvan ročišta i upozoravaju sudije na moguća kašnjenja

5. Rešavanje pitanja vezanih za nagradu veštaka

Jasno propisati rokove za vršenje isplata veštacima

Pošto veštak podnese svoj nalaz i mišljenje, sudija bi trebalo bez odlaganja da naloži isplatu naknade na račun veštaka. Time bi se sprečilo nagomilavanje docnji i neizmirenih obaveza.

Povećati predvidljivost troškova

Sudovi i stranke bi trebalo da unapred od veštaka traže procenu troškova i nagrade za veštačenje.

Ministarstvo pravde

Izrada izmena i dopuna Pravilnika o naknadi troškova da bi se detaljnije uredili:

- precizni rokovi za plaćanje naknade troškova i nagrade za rad veštaka
- postupak za podnošenje zahteva veštaka za isplatu naknade troškova i nagrade za rad
- kriterijumi pod kojima sudije razmatraju zahteve veštaka za isplatu naknade troškova i nagrade za rad i odlučuju o konačnim iznosima
- pravo na ulaganje prigovora na dodeljeni iznos

